

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

Sayı: 65 Kasım-Aralık 2002

İki Ayda Bir Çıkar

- 1. Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışması
 - Şaşırtıcı Gözlemler
- İş Sağlığı İş Güvenliği Yönetim Sistemi Standardı (OHSAS 18001)
 - Varoşlarda Yaşam ve Kadınlar
- İş Sağlığı İş Güvenliği Yönünden Gazlar
- Depreme Uyarlı Muska Yazma Yarışması
 - Ruhlar Geride Kaldı
 - Evim Güzel Ofisim – 1
- "Bağımsızlık ve Küreselleşme" (Korkut Boratav ve Sedat Işık'la Söyleşi)
- Saint-Petersburg'daki Sokak Çocukları Paylaşma ve Zenginleşme
 - İki Dakika Düşün
- Nusret Hoca Yine Aramızdaydı

İÇİNDEKİLER

BİZDEN SİZE

1. Çalışan Çocuklar Fotoğraf Yarışması

DAMLA

Şaşırtıcı Gözlemler.....A. Gürhan FİŞEK

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

İş Sağlığı İş Güvenliği Yönetim Sistemi Standardı (OHSAS 18001)Mustafa TAŞYÜREK

KADIN

Varoşlarda Yaşam ve KadınlarŞenay GÖKBAYRAK

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

İş Sağlığı İş Güvenliği Yönünden Gazlar.....Mustafa TAŞYÜREK

TOPLUM

Depreme Uyarlı Muska Yazma YarışmasıCihat UYSAL

TOPLUM

Ruhlar Geride KaldıErdoğan BOZBAY

BİLİŞİM

Evim Güzel Ofisim - 1Didem KAMOY

DÜŞÜNCE ATÖLYESİ

"Bağımsızlık ve Küreselleşme" (Korkut Boratav ve Sedat Işık'la Söyleşi).....Derleyen: Onur KOVANCI

YAŞAM

Saint-Petersburg'daki Sokak Çocukları.....Çeviren : Can Umut ÇİNER

VAKIF HABERLERİ

Paylaşma ve Zenginleşme.....Çeviren : Can Umut ÇİNER

BULMACA

iki Dakika Düşün.....Mustafa TAŞYÜREK

ANIMSA

Nusret Hoca Yine Aramızdaydı

BİZDEN SİZE

1. ÇALIŞAN ÇOCUKLAR FOTOĞRAF YARIŞMASI

Çocukların erken yaşta çalışma yaşamına atılması ve çocukluklarından sıyrılarak sorumluluklar üstlenmeleri, ülkemiz kadar dünyanın da önemli sorunlarından biridir. Vakfımız, çok derin toplumsal sorunların aynası olan bu olguyu, tüm boyutları ortaya koymaya ve bu konuda müdahale programları geliştirmeye çalışmaktadır. Herşeyden önce yaşlıları okurken, parklarda oynarken ve çocukluklarını yaşarken, çalışan çocukların onlar için üretmelerini ve kamu fonlarına katkıda bulunmalarını ve kamu kaynaklarından çok az pay alabilmelerini adaletsizlik olarak görüyoruz. Toplumun çalışan çocuklara bir vefa borcu olduğunu düşünüyoruz. Tüm çalışmalarımız, hem topluma bu borcunu hatırlatmak ve hem de bu borcun nasıl ödenebileceğini model çalışmalarla ortaya koymak. Çalışmalarımızla ilgili daha ayrıntılı bilgi web sayfamızdan ve bir çok il-ilçe halk kütüphanesinde bulunan Çalışma Ortamı dergimizden elde edilebilir.

KONU VE AMAÇ

Yarışmanın konusu Çalışan Çocuk Fotoğraflarıdır. Yarışmanın amacı ülkemizin çalışma yaşamında yer alan çocuk emeği olgusunu ön plana alarak, tarım, sanayi, el sanatları gibi üretim alanlarında çalışan çocukları belgelemek, arşivlemek: amatör fotoğraf-sanatçıların özendirmek ve onlara destek vermektir.

KATILIM

Yarışma, Seçici Kurul dışında tüm amatör ve profesyonel fotoğraf sanatçılarına açıktır. Yarışmamıza katılan herkes bu formdaki bütün şartları kabul etmiş sayılır.

BÖLÜMLER

Yarışma, siyah-beyaz ve renkli baskı olmak üzere iki dalda yapılacaktır. Yarışmaya her dalda en çok 5 eserle katılabilir.

BOYUTLAR

Baskıların kısa kenarı 18 cm'den az, uzun kenarı 40 cm'-den fazla olmamalıdır. Sergilemelerde bütünlük oluşturmak için aynı renk paspartu kullanılacağından dolayı eserlerin paspartusuz olması gerekmektedir.

ESERLERİN İŞARETLENMESİ

Baskıların arka yüzünün sol alt köşesine, saydamların ön yüz çerçeve kenarına bir etiketle 6 harf veya rakamdan oluşan bir rumuz, katılım formundaki sıra numarası ve eser adı yazılacaktır. Saydamlar camlı çerçeveye konacak, doğru bakıldığında sol alt köşesi işaretli olacaktır. Katılım formu eksiksiz olarak doldurulup bir zarfa konacak ve zarf kapatıldıktan sonra üzerine sadece rumuz yazılacaktır.

Eserler belge niteliği de taşıyacağından hem katılım formuna hem de eser arkasına çekildiği yer ve tarihi (yıl olarak) belirtilmelidir.

ESERLERİN GÖNDERİLMESİ

Zarf ve eserler hasar görmeyecek şekilde paketlenip, aşağıdaki adrese posta ile gönderilecek veya elden teslim edilecektir. Postadaki gecikme ve hasardan vakfımız sorumlu değildir. **Adres: Fişek Enstitüsü**

Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Selanik Cad. NO. 52/4 Kızılay 06650 ANKARA Tel: (0.312) 419 78 11 Faks: (0.312) 4252801 e-posta: bilgiat fisek nokta org

GERİ GÖNDERME

Yarışmada ödül alan fotoğrafları yayın hakları Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı'na ait olacaktır. Yarışmada ödül ve sergileme alan eserler sürekli açılan yurtiçi ve yurtdışı sergilemeler ve oluşturulacak albümde yer alacağından vakıf arşivine girecektir. Ancak sergileme alan saydamların orijinaleri sanatçılara iade edilecektir. Diğer baskılar ve saydamlar gönderildikleri paketlerle geri gönderilecek, bu sırada postada oluşacak gecikme ve hasardan vakfımız sorumlu olmayacaktır.

YARIŞMA TAKVİMİ

Son Katılım Tarihi	20 Mart 2003 (Perşembe)
Değerlendirme Toplantısı	23 Mart 2003 (Cumartesi)
Sonuç Bildirimi	26 Mart 2003 (Çarşamba)
Sergileme	23 Nisan 2003 (Çarşamba)
Geri Gönderme	Sergi bitiminden bir ay sonra

SEÇİCİ KURUL

1. Ozan Sağdıç
2. Sıtkı Fırat
3. Mehmet Aslan Güven
4. Erol Karaca
5. Vakıftan bir temsilci

Ek Bilgi: Değerlendirme toplantısı en az üç jüri üyesinin katılımı ile **23 Mart 2003 tarihinde saat 10.00'da Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda** yapılacaktır.

ÖDÜLLER (Her üç dalda ayrı ayrı olmak üzere)

Birinciye.....250.000.000 TL

ikinciye.....150.000.000 TL

Üçüncüye.....100.000.000 TL

MansiyonlarArmağan paketi

SON KATILMA TARİHİ 20 MART 2003

DAMLA ŞAŞIRTICI GÖZLEMLER

A. Gürhan FİŞEK*

(agfat fisek nokta org nokta tr)

Önce deyimler sözlüğünü karıştırırlım : "**Aklını başına toplamak**", "**Canını dişine takmak**"... iki kardeş deyim. Demek ki akli başında olmayanlar, yalnızca midesiyle düşünen, kalbine yenik düşen ya da akli ayak tırnaklarının ucundan çıkmak üzere olanlar var. "**Canını dişine takmak**" da, herhalde "**bıçak kemiğe dayandığı zaman**" kişinin sorunu ne pahasına olursa olsun çözmek için çaba göstermesini anlatıyor. Demek ki, her ikisini de çok gereksinmemiz var.

İşçi sağlığı iş güvenliği, "**nefes almak**" kadar doğal karşılanması gereken bir olgu... Ama adına haftalar ya da konferanslar düzenlenmesi, uyarıcı pankartlarla kentlerin donatılması insanı şaşırtıyor... Sanki kişiye "**nefes**" almanın ya da "**kalbinin**" düzenli atması gerektiğini anlatmak gibi bir şey...

Herhalde,. Büyük Sanayi Devrimi zamanından kalma bir alışkanlık bu... Çünkü o zaman, örgütsüz ve haklarının bilincinde olmayan işçi kitlesi, işveren karşısında güçsüzdü; pazarlık gücü yoktu; hakkını arayamaz, sesini çıkaramazdı. Üstelik de henüz sosyal politika alanında yasalar da ufukta görünmüyordu. Onun için de hem topluma hem de insanlara "temiz havada nefes alma"nın gerekliliği, kolunu-sağını makineye kaptırmadan çalışmanın önemi anlatılmaya çalışılmıştı. Başta hekimler, bir çok araştırmacı sağlıklı çalışma koşullarını, insanların -ve çocukların- sağlıklarının bozulmuşluğunu kanıtlamaya çalıştılar. Bunu da başardılar.

Bunca mücadeleden sonra çıkarılan yasalar, bugün de toplum yaşamında varlığını sürdürüyor. Ülkemizde 1940'larda çıkarılan işçi Sağlığı iş Güvenliği tüzükleri, 1930'larda çıkarılan Genel Sağlığı Koruma Yasaları hala, geçerliliğini koruyor. Tüm başaşağı etme çabaları sonuçsuz kalıyor. Toplumculuklarından güç alan dev yasa ve tüzükler bunlar...

Ama uygulanmıyor. Ne kadar şaşırtıcı ... Sonuç : Artan nefes darlığı yakınmaları, işitme azalmaları, karın ağrıları, hafıza kayıpları ile kendini gösteren meslek hastalıkları ve kalıcı sakatlıklarla -ya da ölümle- sonuçlanan kazaları...

Bu konuda kimsenin "**kişisel**" davranmaya hakkı yok. "**Bana bir şey olmaz**" diyerek başkasını topun ağzına itmek niye?! İstatistikler, güvensiz bir çalışma koşulu varsa 300'de 1 olasılıkla birisini kazaya uğratacağını söylüyor. "**Bana olmaz**" diyene sormalı, "sana olmazsa, o zaman yanındaki arkadaşına olacak. Eninde sonunda birini bulacak". O zaman onun da kişisel davranmaya hakkı yok. Çünkü bu toplumsal bir sorun.

İşyerlerindeki tehlikelerden korunmak istenildiğinde önce akla "**kişisel koruyucular**" geliyor. Sanki bu tehlikeler tek bir kişiyi hedefliyor gibi. Halbuki tehlikeler tek bir çalışanı değil, o tehlikeyle yüzyüze gelen tüm çalışanları hedefliyor. O zaman yalnızca "**kişisel**" önlemlerle yetinmek niye?! Şaşırtıcı... Çok şaşırtıcı...

Demek ki karşımızda yeni bir dayanışma alanı ve "**canımızı dişimize takmak**", "**aklımızı başımıza toplamak**" ve "**insan**" hakkını savunabilmek için bir eylem alanı : İşçi sağlığı iş güvenliği.

Hala insanların nefes almayla yetinip; yaşam kaliteleri ile ilgilenmemeleri inanılacak gibi değil. Onun için merakla "**işçi sağlığı iş güvenliği**" günlerinde-haftalarında- konferanslarında konuşanları izliyorum. Çoğunun da işçi olmadığını yine şaşkınlıkla görüyorum.

* Prof. Dr. Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fak. Öğr. Üyesi
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönetmeni

İKİ DAKİKA DÜŞÜN
(Sayfa 22'nin yanıtı)
Neyapmalı?

Burada gösterilen işi yaparken kural gereği, tam ters pozisyonda durmalı ve anahtar göğsüne doğru çekmelidir. Aynı zamanda L anahtar gibi uygun bir alet kullanılmalıdır.

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

İŞ SAĞLIĞI İŞ GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİ STANDARDI (OHSAS 18001)

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurekat fisek nokta org nokta tr)

Son yıllarda artan rekabet koşulları nedeniyle, ürün ve hizmet kalitesi beklentisinin boyutları hem kuruluşlar, hem müşteriler, hem de çalışanlar açısından değişmiştir. Bu beklentinin karşılanması, sürdürülmesi ve sürekli geliştirilmesi için bilindiği gibi önce ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi (KYS) daha sonra da ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standartları yürürlüğe girmiştir. Önceleri KYS standartları iş sağlığı ve iş güvenliği ile doğrudan ilgilendirilmemiştir. Ancak ISO 9001:2000 versiyonunun 6.3 ve 6.4 ncü maddeleri ile doğrudan iş sağlığı ve iş güvenliği ile de ilgilenilmeye başlanılmıştır. **{(ISO 9001: 2000; Madde 6.3 : Alt Yapı - Kuruluş, ürünün şartlara uygunluğunu sağlamak için gerekli olan altyapıyı tayin etmeli, sağlamalı ve sürdürmelidir. Alt yapı, uygulanabildiğinde aşağıdakileri kapsar:**

- a) Binalar, çalışma alanları ve bunlarla ilgili tesisler;
- b) Proses teçhizatı, (yazılım ve donanım),
- c) Destek hizmetleri (taşıma veya iletişim gibi).

Madde 6.4 : Çalışma ortamı - Kuruluş, ürünün şartlara uygunluğunu sağlamak için gerekli olan çalışma ortamını belirlemeli ve yönetmelidir.}

Diğer taraftan ISO 14001'in iş sağlığı ve iş güvenliği ile doğrudan ilgili birçok maddesi vardır. Ayrıca Sağlık ve güvenlikle ilgili konuları etkin bir şekilde yönetmenin önemli miktarlarda finansal kazanç sağlayacak bir alan olduğu anlaşılmıştır. Sağlık ve güvenlik konularında yatırım yapmanın sadece maliyetleri azaltmakla kalmayıp, iş verimliliğini artırmakla kalite ve hız üstünlüğü de sağladığı bir gerçektir. İş dünyasında bu konu ile ilgili bir yönetim sistemi modeli arayışı BS 8800, Safety Cert, ISA 2000 gibi çok çeşitli dokümanlarda yansıma bulmuştur. (Ülkemizde Good Year Lastik Fabrikası (İZMT), DUŞA Endüstriyel İplik Fabrikası, ARDEM (Bolu) gibi işyerleri bu standarda uygunluk belgesi alan ilk kuruluşlardandır). En son olarak 1999 yılında OHSAS 18001 yayınlanmış ve en çok kabul gören standart haline gelmiştir. Sonuçta ise, yakın bir gelecekte tüm bu sistemlerin (ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 18001) birleştirilmesi, diğer bir anlatımla entegre edilmesi amaçlanmaktadır. Günümüzde özellikle uluslararası şirketler (Örneğin: Baku _ Ceyhan Petrol Boru hattını projelendirme ve yapmaya niyetlenen uluslararası konsorsiyum - boru üreticilerinden) tedarikçilerinden OHSAS 18001 iş Sağlığı iş güvenliği Yönetim Sistemini kurmuş ve bunu belgelendirmiş olmasını istemekte ya da tercih etmektedir.

OHSAS 18001 (Occupational health and safety management systems), TSE tarafından İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri başlığı altında 09.04.2001 tarihinde TS 18001 doküman no ile , uygulaması - ihtiyari olan bir Standart olarak kabul edilmiştir.

OHSAS 18001 aşağıdaki kuruluşların işbirliği ve yardımı ile geliştirilmiştir:

- National standards Authority of Ireland
- South Africa Bureau of Standards
- British Standards Institution
- Bureau Veritas Ouality International
- Det Norske Veritas
- Lloyds Register Ouality Assurance
- National Ouality Assurance
- SFS Certification
- Asociacion Espanola de Normalizacion y Certificacion
- International Safety Management Organization Ltd
- Standards and Industry Research Institute of Malaysia (Ouality Assurance Services)
- International Certification Services

Bu İş Sağlığı ve İş Güvenliği Değerlendirme Serisi (OHSAS) şartnamesi ve OHSAS 18001'in uygulama rehberi olan OHSAS 18002, isteyen kuruluşun kendi yönetim sistemlerinin uygunluğunu inceleyip belgelendirebileceği genel kabul görmüş bir iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi standardına duyulan ivedi ihtiyaca cevap vermek üzere geliştirilmişlerdir.

OHSAS 18001 geliştirilirken ISO 9001 (kalite) ve ISO 14001: 1996 (çevre) yönetim sistemi standardına uyum sağlamasına dikkat edilmiştir. Böylece dileyen kuruluşun kalite, çevre ve iş sağlığı ve iş güvenliği sistemlerini bütünleştirmesine destek verilmiştir.

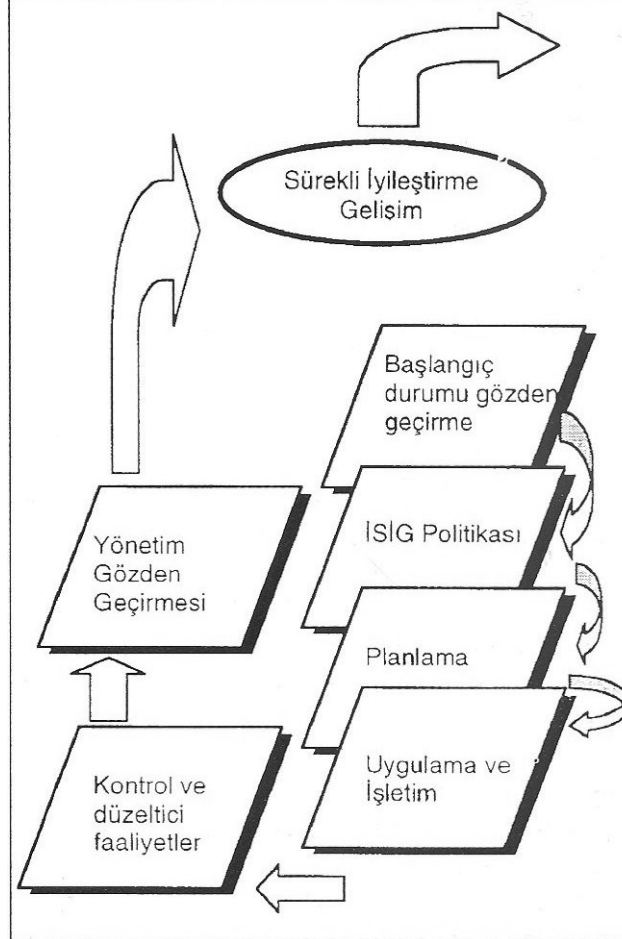
İş sağlığı ve iş güvenliği (İSİG) değerlendirme serisi (OHSAS) - şartnamesi, bir kuruluşun iş sağlığı ve iş güvenliği risklerini kontrol ederek İş Sağlığı ve İş Güvenliği Yönetim Sisteminin performansını iyileştiren ve işlemlerini geliştiren bir kaynaktır. Somut İSİG performans kriterleri belirtmediği gibi, yönetim sisteminin tasarımı için detay şartnameler de vermez.

Bu OHSAS -şartnamesi isteyen her kuruluşun aşağıdaki ihtiyaçlarına uygulanabilir:

- a) Çalışma alanına giren faaliyetleri yürüten kuruluşların veya çalışanlarının ve diğer ilgililerin maruz - sunuk kalabileceği İŞİK risklerini ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için İSİG yönetim sistemi oluşturmak;
- b) Bir İSİG yönetim sistemini uygulamak ve uygulamaya devam ederek sürekli geliştirmek;
- c) Belirtilmiş İSİG yöntemine uygun davrandığına emin olmak;

- d) Bu uygunluğu başkasına göstermek;
e) Kendi İSİG yönetim sisteminin bir dış kuruluş tarafından tescili / belgelenmesi yönüne gitmek veya,
f) OHSAS şartnamesine uygunluğunu kendi başına tespit etmek ve bunu duyurmak.
OHSAS şartnamesi tüm isteklerin herhangi bir İSİG yönetim sistemi içine dahil edilebilmesi amaçlanmıştır. Uygulamanın kapsamı kuruluşun İSİG politikasına, faaliyetlerinin türüne ve çalışma şeklinin risk ve karmaşıklığına göre değişir.
OHSAS şartnamesi ürün ve hizmet güvenliğinden daha çok çalışanların meslek (iş) sağlığı ve güvenliğine yöneliktir.

SİG Yönetim Sisteminin Bileşenleri;

OHSAS 18001 Yönetim sistemi;

1. Kapsam
2. ilgili yayınlar
3. Deyimler ve tanımlamalar
4. İSİG Yönetim Sisteminin Bileşenleri
 - 4.1. Genel Şartlar
 - 4.2. İSİG Yönetim Politikası
 - 4.3. Planlama
 - 4.4. Uygulama ve işletim
 - 4.5. Kontrol Etme ve Düzeltme Faaliyetleri
 - 4.6. Yönetimin Gözden Geçirmesi ve ek'leri içermektedir.

Ülkemizde bir çok kuruluş OHSAS 18001 belgesine sahiptir, bir çok kuruluşta belgelendirme aşamasındadır.

Kim. Müh.;

İş Sağlığı ve İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı;

Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi;

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

KADIN VAROŞLARDA YAŞAM VE KADINLAR

Şenay GÖKBAYRAK*

Türkiye'de 50'li yıllardan itibaren başlayan köyden kente göç olgusu, kentlerde yeterli konut ve istihdam olanaklarının olmaması sonucu, kente yeni gelenlerin kendilerine yaşam alanı olarak kentin tercih edilmeyen, alt-yapısı bulunmayan nehir yatağı, dağ yamacı gibi dezavantajlı bölgeleri seçmelerine neden olmuş, böylelikle varoş olgusu ortaya çıkmıştır. Yaşanan ekonomik ve toplumsal sorunlar, bu alanlardaki yoksulluk ve yoksunluğu daha da artırmakta, bu olguların beraberinde getirdiği risklerden ise toplumsal cinsiyet rolleri göz önüne alındığında kadınlar daha fazla etkilenebilmektedirler. Dolayısıyla varoşlara ilişkin bir risk değerlendirmesi yaptığımızda kadınlar ve çocuklar öncelikli gruplar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Artan yoksulluk bir yandan kadınlar için mevcut risklerin etkisini daha da artırırken, diğer yandan çeşitli yeni riskleri de beraberinde getirmektedir. Yoksullukla beraber gelen en önemli sorun, beslenme, altyapı yetersizlikleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunlarıdır. Türkiye'de yoksulluğun görünümünü ortaya koyan çalışmalar, bu acı gerçeği büyük bir açıklıkla göz önüne sermektedir¹. Bu beraberinde, hane içinde kadına biçilen temel rol olan ev işleri ve çocuk bakımının da zorlaşmasını getirmekte ve böylece kadınlar üzerindeki fizyolojik ve psikolojik yükler ve dolayısıyla riskler artmaktadır. Yoksulluğa karşı tepkiler ya isyan etme ya da başa çıkma şeklinde belirlenmekte ancak her iki tepki de bir takım riskler taşımaktadır, isyan, beraberinde şiddet ve toplumsal sorunları getirirken, başa çıkma stratejileri ise yoksulluk bağlamında bir kısır döngü yaratmaktadır. Başa çıkma stratejileri dört ana grup altında toplanmaktadır.²

1. Geçimlik etkinliklere yönelme; gıda üretme, yakacak bulma gibi
2. Tasarruf; öğün sayısını azaltma, daha ucuz mal ve hizmet alma, çocukları okula göndermeme.
3. Hane halkının büyüklüğünü değiştirme; birden fazla hanenin aynı çatı altında yaşaması.
4. Hane halkı içinde daha fazla bireyin iş gücüne katılması; kadınların ve çocukların çalışması.

Bu stratejileri kadınlar açısından değerlendirdiğimizde kimi risklerden kadınların çok daha etkilendiği gözlenmektedir. Gelir getirici bir işte çalışma, yoksullukla savaş stratejilerinin en önde gelenidir. Ancak kırdan kente göç eden kadınların, eğitim düzeylerinin düşük dolayısıyla nitelik düzeylerinin kentsel iş gücü piyasasının aradığı özellikleri karşılayamaması, işsizliğin ve toplumsal cinsiyetçi iş bölümünün olduğu bir ortamda, kadınların herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadan, enformel sektörde, düşük ücretle, güvenli olmayan çalışma koşullarında çalışmasını beraberinde getirmektedir. Kadının üzerindeki toplumsal kontrolün çok daha katı kuralları içerisinde işlediği varoşlarda ise, kadının kamusal alana çıkma şansının çok az ya da hiç olmaması, yoksulluk karşısında çalışmak zorunda olan kadınların, evde parça başı işlerde çalışma ya da dantel, örgü örme gibi faaliyetlerde bulunmasına neden olmakta, ancak bu tür işlerde kadınların üretim ve yeniden üretim faaliyetlerini eş anlı olarak yapmalarından kaynaklı riskler artmaktadır.³ Evde, kesici, delici, yanıcı malzemelerle yapılan çalışma ve çeşitli risklere karşı çalışma ortamına yönelik sağlık ve güvenlik önlemlerinin alınmaması hem kadınlar hem de aile üyeleri için ciddi bir risk kaynağı oluşturmaktadır. Bu risklerin gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan hastalık ve sakatlık durumlarında herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmama, yoksulluğu artırıcı bir kısır döngü yaratmaktadır. Kamusal alana açılabilen kadınların en fazla yaptığı iş ise evlere temizliğe gitmek olmakta, ancak burada da aşağılanma, şiddet gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Tüm bu çalışma çabalarına karşı, kadınların yaptıkları işler, ekonomik ve sosyal anlamda ikincil olarak nitelendirilmektedir. Herhangi bir şekilde çalışma ve korunma şansı

kalmayan kadın ve genç kızlar ise cinsel meta haline gelme riski ile her geçen gün daha fazla yüz yüze gelmektedirler.

Yapılan araştırmalar, varoşlarda yaşayan kadınların, geleceğe ilişkin tek umutlarının çocuklarının üzerinden yeşerdiğini göstermektedir. Kadınların tek umudu, çocuklarının okuyup, meslek sahibi olması ve kendi yaşadıklarını onların yaşamamasıdır. Ancak, yoksulluk buna da engel olmakta, çocukların okuldan alınarak erken yaşta çalışma yaşamı ile tanışmalarına neden olmakta ve böylece çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden gelişimi açısından ciddi riskleri ortaya çıkarmaktadır. Bu risklerin yıkıcı etkileri açısından kız çocukları çok daha olumsuz şartlar altında bulunmaktadır. Çocuk çalışması, gelecekte onların yoksulluğunu beraberinde getirmekte ve böylece bir kısır döngü yaratılmaktadır.

Varoşlarda kadınların ve genç kızların çok sık olarak karşılaştığı bir diğer risk ise, aile içinde ve çalışma ortamında karşılaşılan şiddet/tacizdir. Şiddet karşısında kadınlar, gerek fizyolojik gerek ruhsal, gerekse sosyal yönden zedelenmektedirler.

Varoşlarda yaşayan kadınlar arasında özel önem verilmesi gereken bir grup ise genç kızlar ya da ikinci kuşak göçmen kadınlardır. Bu genç kızların geleceğe, kentsel yaşama ilişkin algıları, annelerinden farklı olmakta, dışlanmışlık ve itilmişlik duygusunu daha fazla yaşamaktadırlar. Bu noktada ortaya ya bir kabullenişlik ya da bir başkaldırı çıkmakta, bu başkaldırı ve kendini ifade etmenin pratikteki görüntüsü ise, siyasal örgütlere ya da dinsel nitelikteki tarikatlara katılma şeklinde beraberinde sömürüyü getiren bir hal almaktadır.¹⁴¹ Özellikle tarikat tipi örgütlenmeler, genç kızlar tarafından statü yükseltici bir unsur olarak algılanırken, aileleri tarafından ise, kızlar üzerinde toplumsal kontrolün sürdürüldüğü alanlar olarak algılanmaktadır.

Sosyal ilişkiler açısından ise, kırsal değerler ile kentsel değerler arasında sıkışılan bir ortamda yaşamak, kocanın ve toplumsal ilişki ağlarının baskısı, hareket etmeyi sınırlandıran ekonomik etmenler kentle bütünleşmeyi engellemekte dolayısıyla kentlileşemeyen ama kırsal değerleri de yitiren bir grup karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, varoşlarda yaşayan kadınlara yönelik, kadınların da içinde yer aldığı karşılıklı dayanışma temeline dayalı örgütlenmeler önem taşımakla beraber, birlikte hareket etme ve örgütlü olma bilincinin olmaması, bu yönde önemli bir engel oluşturmaktadır. Varoşlarda yaşayan yoksul kadınlara sosyal koruma anlamında geliştirilen tek mekanizma sosyal yardımlardır. Sosyal yardımların önemi kabul edilmekle birlikte, bu yardımlar, sorunu çözmekten çok sorunu tazmin etmeye yönelik bir anlayışın ürünüdür. Bu noktada, kadınları yoksulluğun berberinde getirdiği, fiziksel, ruhsal ve sosyal risklere karşı koruyucu nitelikte toplumsal odaklara gereksinim bulunmaktadır. Bu toplumsal odaklar, kadınların ezilmişlikten kurtaracak, kadınların yaşadıklarını bir kader olmadığı bilincine verecek, örgütlü yapılar içinde hareket etme alışkanlığı kazandıracak misyonu üzerlerinde taşımaktadır. Bunun ötesinde, varoşlarda kadınlar açısından yukarıda aktarmaya çalıştığımız risklerin ortaya çıkmasına neden olan ekonomik ve sosyal etmenlere yönelik sosyal politikaların (göç politikaları, nüfus planlaması, gelir dağılımının adaletli hale getirilmesi, yoksullukla savaş, eğitim politikası gibi) oluşturulması gerekmektedir. Bu politikaların ortak amacı yaşama verilen değerlerin temel göstergeleri¹⁵ olan sağlık, gelir düzeyi, eğitim, çalışma hakkı ve işsizliğin önlenmesi, güvence, hak arama ve örgütlenme özgürlüğünü kadınlar açısından yüksek göstergeler haline getirmek olmalıdır.

Kaynaklar

1. Yoksulluk Halleri: Türkiye'de Kent Yoksulluğun Toplumsal Görünümleri, ed: Necmi Erdoğan, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, WALD, 2002.
2. Şenses, F., Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, 2001.
3. Lund F. ve Srinivas S., Learning From Experience: A gendered approach to social protection for workers in the informal economy, ILO, 2001.
4. Erman, T., "21. Yüzyıla Girerken Köyden Kente Göçmüş Kadın ve Özellikle Gecekondu Kadını", 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, ed: Oya Çiftçi, TODAİE Yayın No: 285, 1998.
5. Fişek, A.G., "Güvence ve Sağlık", Çalışma Ortamı, Mayıs 1992, Sayı: 2.

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Araştırma Görevlisi

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

İŞ SAĞLIĞI İŞ GÜVENLİĞİ YÖNÜNDEN GAZLAR

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurekat fisek nokta org nokta tr)

İşyerlerinde hammadde, ara veya mamul madde olarak gaz, buhar, sis, duman veya toz şeklinde değişik maddeler bulunur veya çeşitli işlemler sonucu ortaya çıkar. Bunlar işyeri havasını kirletebilirler. Bazen, maddeler insan sağlığı için zararlı olmazlar, ancak konsantrasyonları yüksek olursa rahatsız edici olurlar. Bazen de çok zararlı olabilirler. Bunlarla kirlenmiş havanın solunumu ciddi hastalıklara veya ölümlere sebep olabilir. Bazı durumlarda da çeşitli konsantrasyonlardaki bazı gazlar parlama, patlama veya yangın riski yaratabilirler.

Çalışma işlemleri sırasında bu maddeler işyeri ortamına dağılabilir. Bunların dağılması tam olarak önlenemeyebilir. En modern işyerlerinde, en ileri teknoloji kullanıldığı halde, her basamakta tamamen yalıtılmış olarak çalışılmaz. Zararlı olabilecek maddenin sızarak işçinin solunum alanına girmesi önlenemeyebilir.

Her ne kadar işyeri atmosferine kirleticilerin girmesi önlenemiyorsa da özel yollarla (genel havalandırma, lokal-yerel absorpsiyonlu / emişli havalandırma, çalışma işlemlerinin yalıtılması) havadaki kirletici maddelerin yoğunluğu (kirli hava uzun süre solunsa bile) zararlı olmayacak, parlama - patlama riski yaratmayacak duruma getirilebilir.

Önlem alınabilmesi için de ön koşul bu riskleri tanımadır. Bu amaçla bu yazıda iş sağlığı ve güvenliği yönünden gazların tanıtılması amaçlanmıştır.

Gaz sözcüğü; genellikle sabit bir şekli ve belirli bir hacmi olmayıp sınırsız olarak yayılabilen ve basınç artması veya sıcaklığın azalmasının etkisi ile sıvı veya katı hale gelebilen maddeyi ifade eder.

GAZLAR KİMYASAL ÖZELLİKLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILIRSA;

1 - Parlayabilen gazlar: (Genel olarak kullanılan bu gazlar hakkında aşağıda biraz daha ayrıntılı bilgi verilecektir.)

2 - Parlamayan gazlar: Hiçbir konsantrasyonda hava veya oksijen ile yanmazlar. Bunlara örnek olarak;

Hava;

Oksijen (O_2) % hacim olarak 20.95

Nitrojen (Azot) (N_2) % hacim olarak 78.07

Asal gazlar, H_2 , Ozon (O_3) % hacim olarak 0.95

Karbon dioksit (CO_2) % hacim olarak 0,03

Azot (N_2)

Helyum (He) ve diğer asal gazlar {Neon (Ne), Argon (Ar), Kripton (Kr), Ksinon (Xe), Radon (Rn) },

Karbon dioksit (CO_2),

Kükürt dioksit (SO_2) verilebilir.

3 - Reaktif gazlar: Bazı koşullar altında diğer maddelerle kimyasal olarak reaksiyona girerler. Bu gazlar;

Flüor (F)

Klor (Cl_2) (parlamayan gaz olarak sınıflandırılır) ile hidrojen (H_2) (parlayabilen bir gaz) arasındaki reaksiyon.

Asetilen ($CH\backslash CH$)

Metil asetilen ($CH_3C\backslash CH$)

Propilen ($CH_3CH:CH_2$) ve

Vinil klorür'dür ($-CH_2:CHCl$).

4 - Toksik (zehirli) gazlar: Solunum atmosferine yayıldıklarında ciddi sağlık sakıncaları yaratabilirler.

Bunlara örnek;

Klor (Cl_2)

Hidrojen sülfür (H_2S)

Amonyak (NH_3)

Karbonmonoksit (CO) verilebilir.

GAZLARIN KULLANIMLARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

1- Yakıt gazları

2- Endüstriyel (sınai) gazlar.

3- Tıbbi gazlar {Siklo propan, Oksijen, Azot monoksit (nitrous oxide)}

GAZLARIN İNSAN BÜYESİNE ETKİSİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

1- Basit Boğucu Gazlar;

Azot (N_2), karbondioksit (CO_2) ve metan (CH_4) bu sınıfa örnek olarak gösterilebilir. Örneğin karbondioksitin

işyeri çalışma ortamında bulunmasına izin verilebilecek en fazla miktarı (MAK değeri; Müsaade edilebilir

Azami Konsantrasyon'u) 5000 ppm (milyon hacimde kısım olarak) gibi yüksek bir değerdir. Bu sınıftaki gazlar

normal havadaki %20,9 oksijen oranını düşürmek suretiyle boğucu etki gösterebilirler.

Not: Havadaki oksijen oranı hacimce;

% 12 - 14 olursa; derin soluma, nabızda hızlanma ve koordinasyon bozukluğu.

%10 - 12 olursa; baş dönmesi, istekli hareketlerde güçlük.

% 8-10 olursa; bulantı, kusma, baygınlık, yüzde solukluk.

% 6 - 8 olursa; 8-6 dakikada ölüm.

% 4 olursa; çok kısa bir zamanda ölüm olabilir.

2- Kimyasal Boğucu Gazlar;

Değişik mekanizmalarla hücre oksidasyonunu etkiler ve toksik etki gösterir. Örnek olarak (aynı zamanda karşılarında çalışma ortamında bulunmasına izin verilebilecek değerleri - TLV: Eşik Sınır Değerleri- de verilmiştir):

Karbon monoksit (CO) :50 ppm

Hidrojen siyanür (HCN) :10 ppm

Hidrojen sülfür (H₂S):10 ppm

3- Tahriş Yapan Gazlar;

Özellikle üst solunum yollarında, gözlerde, deride çeşitli derecelerde tahrişe neden olabilirler. Örnek olarak;

Amonyak (NH₃) :25 ppm

Klor (Cl₂) :1

Azot dioksit (NO₂) :5 ppm

Kükürt dioksit (SO₂) :0,1 ppm

Ozon (O₃) :0,1 ppm

Amonyak, klor ve kükürt dioksit'de etki hemen hissedilebilir. Ancak azot dioksit (NO₂) ve fosgen'de (COCl₂) etki birkaç saat sonra hissedilebilir.

4- Sistemik zehir etkisi gösteren gazlar: Örnek olarak (bazı izabe fırınlarında veya anılan maddeleri içeren metaller kaynak yapılırken açığa çıkabilirler);

Arsin (AsH₃) :0,05 ppm

Fosfin (PH₃) :0,3 ppm

Stibin (SbH₃) :0,1 ppm

Fosfin'de baygınlık, kan basıncında düşme, ishal,

Arsin ve Stibin'de hemoliz ve hemoglobinuri görülür.

Gazlar (ve çok çabuk buharlaşabilen sıvılar) genellikle basınçlı kaplarda (silindirlerde / tüplerde) depolanır - taşınır ve kullanıldıkları noktalara - yerlere çeşitli özellikte hortum veya borularla iletilir.

Basınçlı tanklarda - tüplerde ve borularda - hortumlarda kırılma olduğunda (genellikle olası iki durum sözkonusudur.

a. Gaz çıkış noktasında yanabilir.

b. Gaz tutuşmayabilir. Bu durumda atmosfere / çalışma ortamına yayılabilir.

ikinci durum ciddi bir patlamayla sonuçlanabilecek, patlayıcı bir karışımın oluşmasına neden olabilir.

Hava - gaz (veya hava - buhar) karışımlarının patlamalarına engel olmak için en uygun yöntem bu patlayıcı karışımların oluşmalarına önlemektir. Buna olanak yoksa, karışımları genel havalandırma ile seyrelterek patlama sınırlarının altına düşürmek veya meydana geldikleri (ortama yayıldıkları) yerde, hava ile karışımlarına olanak vermeden uzaklaştırmak gerekir.

Hemen söndürülmesi gereken bir çok yangın çeşidinden farklı olarak, gaz yangınlarının söndürülmesinde uygulanacak genel kural önce gaz akışını kesmek, sonra söndürmektir. Bu nedenle, gaz yangınlarını derhal söndürmeye kalkışılmamalı, gaz akışı kesilene kadar yanmasına izin verilmelidir.

Bu arada, gaz kesilerek yangın söndürülünceye kadar, yakınındaki yanabilir maddelerin , yanan gazdan yayılan ısıyı absorblayarak tutuşmasını önlemek için olanaklı ise uzaklaştırılmalı veya çevre su ile soğutularak korunmalıdır.

Eğer akan gazı kesecek vanayı kapamak için, yangının söndürülmesi mutlaka gerekiyorsa, çok kısa bir sürede (an be an) gaz alevleri söndürülerek vana kapatılmalıdır.

Gaz alevleri karbondioksiti ya da diğer tip söndürücülerle söndürüldüğünde, yanmamış gaz akmaya devam ederse, çok büyük bir olasılıkla, havayla patlayıcı bir karışım yaparak, herhangi bir tutuşma kaynağına eriştiğinde patlamaya neden olabilir.

Tablo 1: Yanıcı Gazlar ve Bunların Patlama - Patlama Sınırları

Yanıcı Gazın Adı	Endüstride Oluşu / Meydana Çıkışı	Patlama Limiti Alt Sınır (Havada % hacim olarak)	Patlama Limiti Üst Sınır (Havada % hacim olarak)	Buhar Yoğunluğu Hava=1	Kendiliğinden Tutuşma Sıcaklığı °C	(Sıvı Halinde) Kaynama Noktası °C
Asetilen CH_3CH	Aydınlatma, kaynak işleri, metal kesme, benzen ve birçok organik maddenin sentezinde.	2.5	81	0.91	335	48
Alilen $\text{CH}_3\text{C}=\text{CH}$ (Metil asetilen)	Ara madde olarak, özel yakacak	1.74	-	0.66		-28
Amonyak NH_3	Soğutma, alkali işleri, şist'ten petrol elde etme işleri, sentetik nitrik asit.	16.0	27.0	0.597	780	-38
Eritrene (1,3-Butadien) $\text{CH}_2=\text{CHCH}=\text{CH}_2$		2.0	11.5	1.87		-4
Bütan $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$	"Renkli" gaz	1.9	8.5	2.05	430	0.5
Maden kömürü gazı (hava gazı)	Yaklaşık bileşimi % olarak; Hidrojen 50, Metan 32, Karbonmonoksit 8. Etilen 4. Azot 6.	8.0+-	40.0+-			
Siklopropan (CH_2) ₃	Organik sentezlerde, anestetik madde olarak.	2.41	10.3	1.45	500	-34
Etan CH_3CH_3	Petrokimyasallarda (etilen- halojenli etanların kaynağı) soğutucu sıvı.	3.12	15.3	1.05	510	-89
Etilen $\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2$	Etilen oksit, etilen glikol, etilen klorohidrin. alkathen üretiminde kullanılır. Renksiz, tatsız bir gaz.	2.7	36	0.975	543	-104
Karbon monoksit (CO)	Hava gazı, su gazı. jeneratör gazı	12.5	74.2	0.967	651	-192
Yüksek fırın gazı		35	74			
Doğal gaz'	Petrol rafinesi	3.8-6.5	13-17			
Gaz. üretici	Yakıt	20 -30	70-80			
Su gazı	Yakıt	7- 9	55 -72			
Hidrojen H_2	Amonyakın sentezinde atomik, hidrojen kaynağı, kömür ve yağların hidrojenasyonunda, metil alkol üretiminde.	4.1	74.2	0.069	582	-252
Hidrojen sülfür H_2S	Gaz fabrikası, kauçuk işleri, lağım lar.	4.3	45.5	1.189	260	-60
Etilen klorür $\text{C}_2\text{H}_4\text{Cl}_2$	Kurşun tetra etil ve etil selüloz üretiminde anestetik, alkileştirici etken olarak, soğutmada Ayrıca fosforlar, kükürt, yağlar, reçineler ve parafinler için çözücü . insektisit	3.6	14.8	2.22	518	12
Metil klorür CH_3Cl	Düşük sıcaklık polimerizasyon işlemlerinde (butil kauçuk) katalist olarak, silikonlar, soğutucu, ilaç, termometre sıvısı.	10.7	17.4	1.78	632	-24
Formaldehit HCHO	Tanen (dericilik sanayi), dezenfeksiyon maddesi, çeşitli reçine üretiminde, boya, ilaç, sterilize maddesi vb.	7	73	1.03	430	-21
Dimetil Eter (CH_3) ₂ O	Soğutucu, çözücü, polimerizasyon işlemlerinde katalist ve stabilizör olarak, ayırıcı..	3.4	27	1.617	350	-24
Metan CH_4	Doğal gaz ve hava gazında, organik maddelerin bozunmasından, lağım ve arıtma tesislerinde vb.	5.3	13.9	0.554	540	-161
Metil amin CH_3NH_2	Boya, ilaç, böcek ve mantar ilacı, tekstil endüstrisi	Mono-4.9 Di-2.8 Tri-2.0	20.7 14.7 11.6	1.1 1.6 2.0	430 401 190	-7
Propan $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_3$	Kaynak işlem., organik sentez, ev ve işyerlerinde yakıt olarak, etilen üretimi,	2.2	9.5	1.56	466	-43

	ayrıca çözücü ve soğutucu olarak.					
Propilen $\text{CH}_2:\text{CHCH}_3$	izopropil alkol, propilen, sentetik gliserin, akrilonitril, propilen oksit, heptan, akrilik asit, vinil reçineleri.	2.0	11.1	1.49	497	-50
Etilen oksit CH_2OCH_2	Etilen glikol, akrilonitril üretimi vb.	3.0	80	1.52	429	10
Siyanojen gazı NCCN	Organik sentezlerde, metalin kaynak ve kesme işlemlerinde, roket itici gaz olarak vb.	6.6	32	1.8		
Diboran B_2H_6	Organik boran bil. Üretimi, etilenin polimerizasyonunda katalist olarak, bazı motorlar ve roketler için yakıt olarak.	0.8	88	0.96	37-51	
Vinil klorür $\text{CH}_2:\text{CHCl}$	Bazı plastikler ve polivinilklorür üretiminde.	3.6	33	2.2	472	

Bu patlama ise, gazın yanmasından dolayı oluşabilecek zarardan daha çok bir zarar meydana getirebilir. Tehlikeli gazları taşıyan kaplar, içerdikleri gazın özelliklerine uygun renklerle boyanmalı, Avrupa Birliği'nin veya Uluslar arası Çalışma Örgütü'nün kabul ettiği etiket ve sembollerle işaretlenmelidir.

Yukarıda belirtilen gazlardan biri veya birkaçı ile çalışılan işyerlerinde **"Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük"** hükümlerine uyulmalıdır.

İşçilere, yaptıkları işlerde özellikle maruz kalınacak tehlikeler, yangın halinde alınması gereken önlemler, atıkların etkisiz hale getirilmesi, yükleme, boşaltmada ve işyerinin temizlenmesinde gerekli özel işlemler hakkında eğitim, alıştırmaya, tecrübe ve uygulama suretiyle yeterli bilgi verilmelidir.

Gözleri rahatsız eden gazların bulunduğu yerlerde çalışan işçilere, havalandırma delikleri bulunmayan, gözleri sıkıca çevreleyen ve bu maddelere karşı dayanıklı malzemeden ve buğulanmayı önleyecek şekilde yapılmış koruyucu gözlük verilmelidir.

Maskeler ve solunum cihazları **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün 533 ncü maddesinde** belirtilen kurallara uygun olmalıdır.

Üretici veya tedarikçiden sağlanacak her bir zararlı ve tehlikeli kimyasal maddenin / gazların "malzeme güvenlik bilgi formları" (MGBF/MSDS), çalışanların anlayacağı dile çevrilerek, rahatça ulaşacakları yerlere konulmalı ve bunlardan nasıl yararlanacakları konusunda eğitilmelidir.

Kaynaklar

- 1- Kinnon Mc, Gordon P. (Ed). Fire Protection Handbook, Fourteenth Edition NFPA , Boston 1976.
- 2- Birchall James D. The Classification of Fire Hazards and Extinction Methods. Ernest Benn Limited, London 1961.
- 3-....., ILO Accident Prevention a VWorkers' Education Manu-ai Geneva 1985.
- 4- Hawiey Gressner G. The Condensed Chemical Dictionary. Van Nostrand Reinhold Company, ninth Edition. 1977.
- 5-.....NFPA Fire Protection Guide on Hazardous Materials. 9th Edition Boston 1986.
- 6- Korinek, Dr. Frantisek, Endüstriyel Hijyen Saha Deney Metodları ve Önerilen Standartlar, İSGÜM, teksir.
- 7- Horatio Bond, Industrial Fire Brigades, Training Manual. NFPA 1968. Boston.
- 8- Richard. L.Tuva, Principles of Fire Protection Chemistry, NFPA. Boston 1968.

* Kim. Müh.;

İş Sağlığı ve İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı;

Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi;

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

EN GÜZEL GÖÇ ŞİİRLERİ

(Sizin şiirlerinizi, kısa-öykülerinizi de bekliyoruz)

İDİL: IV

Artık, Ormanlar insanlarımızı barındırmaz oldu
Sığırtmaç Dametas da bırakıp gitti Arkadya'yı.
Bütün sığır, davar ormandan koğuldu
Tarlalar kaplamakta öbür yanda ovayı.
Mal şaşırdı artık nerede otlayacağını
Ormanda kolcu kol geziyor, tarlada köylü.
Her gün kırmaktalar birkaç sığırın bacağını
Bir çoğu da yatmakta tarla sınırında ölü.
Bu yüzden bütün davar, sığır sürüldü mezbahaya
Sahipleri onların etinden tatmadı bir lokma.
Başını ağrıtırsam Tirsis, kusura bakma.
Dometas böyle dedi ağlaya ağlaya
Hiç olmazsa zümrüt çam ormanları kurtulsun, dedik
Onunla oturup birer yanıt türkü söyledik.

İDİL: XI

Oldukça yürekler hey Melibeus, gittikçe taştan beter
Traktörler sürmekte bütün dağı taşı
Artık, bir yük oldu Arkadya'ya bu sürüler
Belaya girmekte her allahın günü çobanların başı.
Sen ol da bu dert içinde otur da kaval çal
Sıkıysa sözlet Amarillis'in güzelliğinden
Titremekte bütün insanın sinirleri dal dal
Nerde demvuran saatler keçi çingiraklarının gevezeliklerinden.
Şaşmam seni de bir gün bir fabrikada işçi görürsem
Ya da bir apartımanda yapıcı ustası
Ben de ineceğim kente bir gün toplayıp tarağı tası.
Geçicidir eğer şu birkaç gün içinde ben de özgürsem
Tatlı günler geçip gitti eski altın ça gibi.
Yıkıldı üstümüze zaman bir dağ gibi.

İDİL: X

Biri Tirsis, dedi, Gavuristana giderdin sen de
Delikanlı olsaydın eğer bizler gibi.
Senin için iş kalmadı sevgili ülkede
Çoban milletin para görürdü orda cebi.
Böyle kırlarda ah of ederek gezmenin yok anlamı
Olmalısın bir ayak önce bir baltaya sap
Artık, bir yük oldu Arkadya'ya büyük sürüler
Ormanların dönüşünü boşuna etme hesap.
Bir iş yapmış olmuyorsun baş ağrıtmaktan başka,
Bir kez daha gelmez yerine gürgen ormanları
Bir kez daha bulamaz Testilis o ceylanları.
Evet, sen de genç olmalıydın bizler gibi keşke
Ver elini altın gümüş ülkesi gavuristan
Yok iş kaval çalmakta, beklemekte bostan.

(Hasan izzettin DİNAMO : Çoban Şiirleri -AYÇA Yayınları, Nisan 1982 Ankara)

TOPLUM

Depreme Uyarlı Muska Yazma Yarışması

Cihat UYSAL *

Yaşımız kadar deprem yaşadık. Depremi yaşamak, sonuçlarını görmek onun önemini kavramak için yeterli midir? Sanırım her toplumun afetleri algılaması, önemsemesi farklı oluyor. Geçmişimize dönüp bakarsak, bir musibet, bin nasihatten iyidir; taş yerinde ağırdır gibi deneyimin önemini vurgulayan bir çok atasözü bulabiliriz. Nedense, böyle geçmişten gelen sözleri yinelenmekten başka bir şey de yaptığımız yok. Yakın geçmişleri eskiterek atasözü haline getirmekteki bu becerimiz başarılı. Böylece yaşamı bir yandan gözü yaşlı, sözlü kültürümüzün kalıcı biricik birikimi olan atasözüne indirgerken, diğer yandan yaşanan acıları, yapılan yanlışları çok çabuk unutabiliyoruz. Akıl çağını çoktan aşmış olan ülkelere karşı bu özelliğimizle hala yeryüzüne korku salmakta olmamız doğal. Cahil cesareti diye özetleyebileceğimiz bir atasözümüz de mutlaka vardır.

Mimarlar Odası, Müteahhitler Birliği'nin verdiği parayı ödül olarak dağıtmak üzere, **Depreme Uyarlı Yerleşmeler Mimari Fikir Yarışması** adı altında bir yarışma düzenledi. Bu yarışmanın düzenlenme gerekçesi, bugüne değin yaşanan depremlerde, mimarlık mesleğinin hatıra getirilmemiş olması. Bu gerekçe Mimarlık mesleğinin "oğlum mimar olacak" "kızımı mimara vereceğim" günlerinden nerelere geldiğinin göstergesi.

Unutkan bir toplum olduğumuzu hatırlamak için parmağımıza ip bağlamak yetmiyor. Bu nedenle, elimden geldiği kadar yazmaya, daha da önemlisi yazılanları el altında tutmaya çalışıyorum. Unutkanlıktan şikayeti olanların böyle davranmalarını öneririm. Kendime eziyet ediyor olsam da bundan vazgeçmiyorum. Biliyorum ki, bunları yapmadığım gün ben de artık duyarlılıklarına veda etmiş olacağım. Yine de, ülkemizi sarmış olan unutma ile yeterince başa çıkabildiğimi söyleyemem.

Mimarlar Odasının düzenlediği yarışma bana garip geldi. Garipliği, biraz bu mesleğin anlamsızlaşmasının, işlevsizleşmesinin verdiği acı idi, ne de olsa ben de mimarlık eğitimi görmüştüm; biraz da, depreme karşı diğer mesleklerin gereklerinin yeterince gündeme getiril-memesiydi. Mimarların kendilerine yeni iş alanları yaratma isteğiyle yaptıkları Pazar yaratmaya yönelik bu girişimi, küreselleşmeden nasibini almış bu tavrı, kutlamak gerek. Ne var ki, mimarların daha önce, deprem olmayan bölgeler için de aynı girişimi başlatmış olmaları gerekiyor idi. Öyle ya, deprem olmayan bölgelerdeki işsiz mimarların başı kel mi? O, bölgelerin çevre ve yapı sorunları çözüldü mü?

Bence, Mimarlar Odasının bu girişimi ile birlikte yapılması gereken, bugüne değin benimsenen bütün yanlışlıkların, bu yanlışlıklardan alınan derslerin muhasebesinin yapılmasıdır. Çünkü, Mimarlar Odasının düzenlediği yarışmanın duyurusunda ve şartnamelerinde yarışma gerekçesi bu. Bu amaçla yapılan seminerler ve araştırmalardan yeterli sonuç alınamamış, erişilen sonuçlar uygulamaya yansıtılamamıştır. Bu konuda birkaç örnek vermekle yetineceğim. Vereceğim örnekler üzerinde kurumsal düzeyde kapsamlı bir çalışma başlatılmalıdır. Ben öğrenciliğimden beri, yani yaklaşık otuz beş yıldır her depremde eleştiri konusu olan ve daha sonra hemencecik unutilan deprem konutu sorununu gördüm. Uzun vadeli, kalıcı bir çözüm geliştirile-memesine tanık oldum. Ne var ki, bu defa Poseidon (diğer adı ile yer altı tanrısı), ülkenin en büyük ve önemli yerleşimi olan İstanbul'u gözüne kestirdi. Bazılarımız da bunun ayırında. Ülkemizin dakik gündem belirleyicisi olan medya ise, kısa vadeli çıkar görmediği hiçbir konuyu benimseyecek halde değil.

Çelik ve betonarme, sanayi çağının yapı sistemine dönüştürdüğü olanaklardır. Bu sistemlerin, daha önceki çağlara göre üstünlüğü davranışlarının tanımlanabilir, dayanımlarının hesaplanabilir olmasıdır. Örneğin, tünel kalıp sistemi ile üretilen yapıların mı depreme karşı daha dayanıklı olduğu, bana yapı sistemi seçimi yapan mühendislerin en çok sorduğu soruların başında geliyor. Hesaplanabilen hiçbir sistem hesaplanabilir diğer bir sisteme karşı, depreme daha dayanıklı diye ele alınmamalı, pazarlanmasına da izin verilmemelidir. Bunun ölçütlerini daha sonraki bir yazıda ele alacağım. Yine örneğin, son yapılan kalıcı deprem konutlarının bazılarının taşıyıcı yapısı aklın alamayacağı kadar karmaşık çözümlenmiştir. Oysa, çerçevelerin sürekli (mütemadi) olması gerektiği Hürriyet Gazetesinde bile yazılmıştır. Sorunun temelinde bu ve benzeri bilinçsiz yaklaşımlar bulunmaktadır.

Yapı üretiminde gelişmişlik ölçütüne göre tünel kalıp sistemi, özellikle konut üretiminde ülkemizde üretilen en gelişmiş sistemdir. Ne var ki, yapı üretiminde Batı'da bugün bu sisteme göre daha elverişli bir çok yapım sistemi yaygın olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde tünel kalıp sisteminin yaygın kullanılması ne yazık ki, bilinçli bir seçim sonunda ortaya çıkmamıştır, rastlantı sonucudur. Özetle, tünel kalıp sistemi ile konut yapılması koyunun olmadığı yerde keçi... söylemine uygun davranmaktır. Betonarme yapılarda gelişme, sıvanın ortadan kaldırılması ile başlar. Sıvasız bir yapının bütün öğeleri bu değişime göre yeniden irdelenmelidir. Bu yüzden yapıların niteliğini geliştirmek, soruna mimari, maliyet, süre, yapının işlevi, iklim... gibi birçok ölçüt göz önünde bulundurularak, uygun üretim yöntemini aramayı gerektirmektedir. Yapı, ancak o zaman, sanayi ürünü olabilir. Aksi halde, muskalarımızı depreme uyarlı hale getirmemiz için düzenlenecek bir yarışma, bu dünyadan zamansız göç etme olasılığına karşı en azından içimizin rahat olmasını sağlayacak bir yoldur.

* Mimar Y. Müh.

TOPLUM RUHLAR GERİDE KALDI(*)

Erdoğan BOZBAY ***

Anı deyince akla, öncelikle çocuklukla ilgili olanlar akla geliverir nedense. Onlar da çocukluğu üzerlerinden hiç atamazlar sanırım "Ah bir sabah olsa da şöyle doyasıya oynasam." "Ah bir bayram gelse de babamlar bana güzel giysiler alsalar, el öpsem çok param olsa, bol bol tatlı yesem" Yakınlarımızdan birini özlediğimizde, -ki bu genellikle büyükanne, büyükbaba ya da sevgili kuzenlerden birisi olur- "Ah bir tatil gelse de özlem gidersek" Hele de "kavak yelleri" nin esişiyle birlikte özlemler, beklenenler, beklentiler daha bir renklenir, çeşitlenir. Okul çıkışları ipe çekilir, sinemaların 14.30 seansları beklenir, istasyon caddesindeki akşamüstü yürüyüşleri düşünür. "Ah bir karşıma çıkıverse." Oysa, karşıma çıksa da pek bir şeylerin değişeceği yoktur. Umutlar hep gelecek zamanlarda yaşar. Ah bir Cumartesi olsa, ah bir tatil gelse, ah bir okul bitse...

Zamana karşı girilen ve her seferinde de zamanın kazandığı bu amansız ve anlamsız kapışma, yaşadığımız sürece kılıktan kılığa girerek sürer gider. Bir büyü-sek, büyürüz. Bir sınıfı geçsek, bir okuldan mezun olsak, oluruz. Bir işe girsek, gireriz. Bir askere gitsek, bir teskere alsak, alırız. Gönlümüze göre birine rastlasak, Leyla ile Mecnun'a dönsek, sonra da evlensek, evleniriz. Bir çocuğumuz olsa, olur. Bir ev, bir otomobil, bir yazlık, olur hepsi olur. Ah bir borçlar bitse, biter. Daha iyi semtte bir ev, daha üstün özellikli sözün özü daha havalı bir otomobil, çocukları daha iyi bir okulda okutma, dil, müzik, dans, yüzme kurslarına göndermeler, borçlar, ödemeler, yeni borçlar hırslar, yitik zamanlar, yitik zamanlara ödenen diyetler. Daha iyi, daha daha iyi, en iyi, en üst iyi... bir de bakarız takvimler, bizim son göz attığımız yıllara öylesine yabancılaşmış ki, ortak bir dilde buluşmak ne mümkün. Öyle bir tempo, öyle bir hay huy sonucu, aynadaki "ben" ile aramıza sır girmiş birbirimizi tanımaz olmuşuz.

İşin daha da ilginç yanı, içinde yaşarken bir an önce bitmesini ipe çektiğimiz o yıllar, dost ortamlarımızın en temel konusu, tek sermayesi olup çıkıvermiş. "Ah! Nerde o günler. Neydi o okul, askerlik, gençlik yılları. Bir türlü açılmadığım Belgin Doruk yüzlü hatırlıyor musun?. Hani bir matematikçimiz vardı, vurdu mu deviren ya da ne alem adamdı şu bizim binbaşı" yla başlayan sayısız anlar, anılar... Bir yanıyla geleceğe, öte yanıyla geçmişe bağlandığımız hamak, "Fuko Sarkacı"na inat, keyiflice sallanır durur...

Kendi kendimize uyguladığımız bu amansız, amansızdan öte acımasız işkence yöntemine şu ilginç örnek nasıl gider acaba? Bir Kızılderili kabilesinin ileri gelenleri, "Uyandırdığımızda, güneş bir mızrak boyu yükselmiş bile olsa, çok şey kaybetmiş olabiliriz" düşüncesinden hareketle erkenden kalkıp yola koyulmuşlar. Tempolu bir yürüyüşün ardından, uçsuz bucaksız bir ovanın ortasına geldiklerinde reisin ani bir el hareketiyle birden durmuşlar, ardından da dairesel bir biçimde oturmuşlar. Aradan beş dakika geçmiş, on dakika geçmiş, yarım saat geçmiş, sessiz bekleyiş sürüyor. Bu duruma bir anlam veremeyen aralarındaki tek soluk benizli merakla sormuş; "Niçin oturuyoruz Reis, birisini mi bekliyoruz yoksa?" Reis meraklı beyazın sorusuna gülümseyen gözler, ciddi sözlerle şu yanıtı vermiş: "Öyle hızlı geldik ki ruhlarımız çok geride kaldı. Onların bize yetişmelerini bekliyoruz !"

Her çağın, her toplumun, her grubun, her insanın yaşam ritminin farklı olması doğaldır. Sorun sanırım, tutku arabasına binmiş güzel güzel yol alırken, "hırs gazi"ni nerde kesmeyi kestirememekte yatıyor. O hızla yolculuk yapanların, hele de direksiyon başındakilerin, çevresindeki güzellikleri görmesi, ayrıntıları yakalaması, özümsemesi mümkün mü? Her şey bulanık, her şeye hayalden öte bir anlam yüklenebilir mi?. Zamanı ve mekanı da geriye sarmak mümkün olmadığına göre elde tek seçenek kalıyor sanırım. An'ı sonuna kadar yaşamaya, her şeye sıkı sıkıya sarılmaya, hayata asılmaya "evet" mi, evet. Önüne geçilmez bir iştahla zamanı hovardaca harcamaya, yaşamaktan öte tüketmeye, planları uzak gelecek üzerine oturtmaya, hep yarınlara ertelemeye "hayır" mı, hayır.

Kızılderili dostlarımız gibi, "Ruhlarımız, bizi biz yapan, bizi insan yapan değerler peşimizden geliyorlar mı acaba?" diye arada bir geriye dönüp bakmakta sanırım sayısız yarar var. Uzak ve derinden de gelse ruhların ayak seslerini asla yitmemeli insan. Esas zenginliğimizi oluşturan sevgilerimiz, duygularımız, duyarlılıklarımız, inceliklerimiz, dostluklarımız, erdemlerimiz olmaksızın, sahip olduğumuz evlerin, göz alıcı eşyaların, statümüzün garantörü arabaların, karşı durulmaz sandığımız parasal gücümüzün, yaşamda "eksik" bıraktığımız renklerin yerini doldurması, "eksik" tatların yerini alması mümkün mü? Hırslarımızla beslediğimiz, kutsal değerlerimizi kurban olarak sunduğumuz, kişiliğimizde iyileşmez yaralar açtığımız, uğruna diyetler ödediğimiz "şımarık" sanal güçlerimiz(l), tek başına ne işe yararlar acaba? Yaşamakta olduğumuz günü "dün" olmadan yakalamamıza ne yardımları olabilir? Öncelikle kendimizle, sonra da yakın çevremizle, hatta çağımızla barışık yaşamamıza nasıl katkı koyabilir?

"İncelikli şeyleri durup düşünmeye vakti" (**), incelikli şeylere kafa yormaya zamanı olmayanların; çok gerilerde kalmış, bu yüzden de ayrı düştüğü bedenine yabancılaşmış ruhuna saygısı, onu beklemeye sabrı olabilir mi acaba! Ne dersiniz?

(*) Kızılderili sözü

(**) Gülten Akin'ın bir dizesinden esinlenerek

*** Jeomorfolog,

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

BİLİŞİM

EVİM GÜZEL OFİSİM - 1

Didem KAMOY

(dkamoy at fisek nokta com nokta tr)

İdeal görünüyor değil mi? Çok sayıda insan hayatlarının en az bir anında evinden çalışmayı hayal etmiştir. Ofis ortamındaki kalabalık ve yoğunluk çalışma veriminizi düşürüyor, işinizden uzaklaştırıcınız ya da kovuldunuz; yeni bir bebeğiniz var, bir hastalık ya da rahatsızlık (sizin ya da bir yakınınızın) nedeniyle uzun bir süre evde kalmanız gerekiyor, yeni bir şehre taşındınız, belki de bir anne-baba olarak çocuklarınızla daha fazla zaman geçirmek istiyorsunuz vs. vs. Evden çalışmak harika bir çözüm olabilir.

Günümüzde gittikçe daha da popülerleşen ev-ofisi, alternatif bir çalışma şekli. "Ev-ofisi" terimine gittikçe daha farklı anlamlar yüklenmeye başladı. Artık, "Şirket Merkezi"niz "Kişisel Merkez"iniz yani ev-ofisiniz. Bir dizi bina, bina sahibi+yönetimi, teknisyen ve yardımcı çalışan yerine evinde tek başına çalışan biri, ister bir şirketin maaşlı elemanı olun, ister tek başına işinizi yürütmek (serbest meslek) niyetindeki yepyeni bir girişimci olun, evden çalışmak asla bildiğiniz bir ofiste çalışmak gibi olmayacaktır.

Evde çalışmanın getirdiği özgürlük aslında iki yanı keskin bir bıçak gibidir. Getirdiği rahatlık ve avantajlar aynı anda sizi meşgul eden, işinizden alıkoyan, üretkenliğinizi düşüren, stresinizi arttıran etkenler de olabilir. Yine de evden çalışmanın nimetlerini "**avantaj ve dezavantajlar**"! şeklinde ikiye ayırarak ele alalım :

AVANTAJLAR :

Özgürlük ve esneklik : Gününüzü kişisel ihtiyaçlarınıza göre planlayabilirsiniz. Daha esnek bir hayat tarzınız olabilir, ailenize daha yakın olabilirsiniz. Ev-ofisi olan bir anne ya da baba çocuklarıyla öğlen yemeği yiyebilir, onların okul aktivitelerine rahatlıkla katılabilir. Ev-ofisli bir kişi çalışma saatlerinde de 9-6 mesaisindeki birinden daha esnek çalışma saatlerine sahiptir. Gece 3'lere kadar çalışmayı seven gece kuşları (elbette telesekreterlerini açmayı unutmadan) gündüz geç saatlerde kalkabilirler. Diğer yandan sabah kuşları da telefon seslerinin neden olduğu rahatsızlıktan kurtulabilir. Ev ofisinin sağladığı zaman esnekliği sayesinde, gün içinde gönüllü bir kuruluştaki (işte) çalışabilir ya da eğitiminize devam edebilirsiniz.

Para tasarrufu : Gün boyunca müşterilerle karşılaşmadığınızı varsayarsak, pahalı "iş kıyafetleri" satın almanız ya da kuru temizlemeye sık sık uğramanız artık gerekmeyecektir. Bu, "en yeni moda yarışından çıkmak, takip takıştırmaktan ve yeni giysiler almaktan rahatsızlık duyanların kendilerini rahat hissetmelerini de sağlayacaktır.

İşe gidiş gelişlerde yapacağınız harcamalardan da kurtulacaksınız. İşyeriniz evinizden en iyimser tahminle 30 dakika uzaktaysa bile haftada en az 5 saatlik bir yol zamanından ve yorgunluğundan kurtulacak olmanız, vaktinizin değerini bilecek kadar profesyonelseniz oldukça hoşunuza gidecektir. Bunun yanında, benzin, arabanızın tamir ve bakımı veya toplu taşıma yol masraflarınızdan da tasarruf etmiş olacaksınız, (trafiğin neden olduğu koşturmaya ve stresten kurtulmanızsa cabası)

Ev tabanlı işler (serbest çalışanlar) için kurulum harcamalarının düşüklüğü : Kendine ait işini evden yürütecekler için en büyük tasarruf bir ofis kiralamak ya da satın almak zorunluluğundan kurtulmak olacaktır. Bu bile tek başına oldukça yüksek miktarda para tasarrufu sağlar. Bu tip bir ev-tabanlı iş için söz konusu olan vergi ise belki henüz fazla örneği olmadığı için karışıktır ancak miktar olarak daha az olacağı kesindir.

DEZAVANTAJLAR:

İş ve özel yaşamınızın karışması ihtimali : Evde çalıştığınız için -ki bu her zaman ailenizle vakit geçirdiğiniz yerd- hem siz hem de aileniz için evde olduğunuzda çalışmanız gerektiği gerçeğine adapte olmak güç olabilir. Eğer şehrin göbeğinde herhangi bir ofiste çalışıyor olsaydınız iki çocuk durmadan gelip sizden yemek, oyun vs istiyor olmazlardı. Yine ev-ofisinizde çalışırken kapınıza gelen kurye, postacı, bohçacı, satıcı, dilenci vb. kişilere kapıyı açan ve işi bölünen siz olacaksınız. Daha da beteri, başkalarının sizi ciddiye almayabilecek olması. Komşular dedikodu için uğrayabilir, arkadaşlarınız açacağınızı bilerek iş telefonunuzdan arayabilirler. Genç çocuğunuz müzik setinin sesini siz yan odada bir müşteri ile telefon görüşmesi yaparken azaltmaya içerleyebilir, hatta görüşme sırasında yan odadan bir çocuk ağlaması ya da eşinizin seslenmesi tuz biber ekebilir.

Bununla beraber, o eski rahat ve huzurlu ev ortamınızı, çalan telefon, faks sinyalleri veya bilgisayar gürültülerine maruz bırakabilirsiniz. Hatta zaman olur ki evdeki bir masayı geçici bile olsa ev sakinleri ile paylaşamayabilirsiniz. Yönetici ve patronlarınız başınızda dikilmedikçe sınırlarınızı belirleme ve zamanınızı planlamak size düşer.

Evinize müşterileriniz geliyorsa, oluşan trafikten komşularınız rahatsız olabilir. Bunun yanında aile mahremiyetiniz de delinebilir. Gün boyunca çeşit çeşit yemek kokularının içeri dolduğu ofis odanızda müşterinizi ağırlamak güçleşebilir.

İş ve özel yaşamınızı bir arada yürütebileceğinizden emin olmayan kimi müşteriler sizi suistimal etmeye kalkabilir ya da yönteminizi profesyonelce bulmayıp sizinle çalışmaktan vazgeçebilirler de.

Sosyal bağlantı eksikliği: Bazı insanlar işyerlerindeki sosyal etkileşimi severler. Evden çalıştığınızda, dünyanın geri kalanından epey uzak sayılırsınız. Buna izolasyon problemi de diyebiliriz. Artık kendi patronunuz ya da yöneticiniz olmanın yanında kendi ofis arkadaşınızsınız ve artık ofis dedikoduları, partileri ve arkadaşlıkları hayatınızda olmayacaktır.

Öz Disiplin Gerekliliği: Evden çalışma esnasında kendinizi motive etmek zor olabilir. Evde yapılması gereken

bir sürü ev işi, uzun uykular, pasaklı gezmek, televizyon, bilgisayar oyunları, buzdolabına yapılan düzenli ziyaretler, içki içmek, ev sakinleri ile etkileşim işinizi zorlaştırabilir, işler yığıldığında kimse etrafınızda işinizi bitirmeniz için dikilmediği için canınızın istediği herhangi bir şeye yönelmeniz, kısaca kaytarmanız caziptir.

Yaptığınız işe göre, işinizi yaparken evde giyeceğiniz kıyafet de önemlidir. Belki gün içinde herhangi bir müşteri ya da yönetici ile karşılaşmayacaksınız. Ancak pijama ya da eşofmanlarınızla yapacağınız resmi bir telefon konuşması ile daha resmi (en azından size tatil günü hissi vermeyecek) bir kıyafetiniz üzerinizdeyken yapacağınız telefon konuşmalarındaki edalarınız apayrı olabilir. Elbette bu, ancak sizin kendinizi iyi tanımanızla şekillendirebileceğiniz bir durum olacaktır. Sadece derli toplu olmak, saçınızı taramış, dişlerinizi fırçalamış olmak bile ruh halinizi etkileyebilecektir.

Çalışma saatlerini günlük yaşantı ile paralel olarak oturtamamak en önemli sorunlardan biri olacaktır. Bunun yanında kimi işkolikler için ev-ofisin sağladığı zaman esnekliği kendi kendini suistimale de dönüşebilir. 9:00-18:00 mesaisini, **"bunu da bitireyim kalkacağım şu işin başından"**, **"müşterim bana her an ulaşabilmen ve derhal derdini hallettirebilmelidir"** diyerek farkında olmadan 9:00-21:00 mesaisi olarak sürdüren ve hatta daha fazla saat mesai yapmaya kadar götürebilen örnekler mevcuttur. Hatta kimi zaman işkolik olmanız da zamanınızı sürekli evde geçirmeye başlayıp **"evbastı"** diye tabir edilen ruh haline de bürünebilirsiniz.

Baskı: Evden çalışmak esnekliğin yanında stresi de getirir. Çalıştığınız yerde aynı zamanda yaşadığınız için çalıştığınız esnada bazı ev angaryalarını da üstlenmek zorunda hissedersiniz. Eşiniz de mesai saatleri içinde yapılması gereken işleri (banka işlemleri, fatura ödemeleri ve çocukların okullarına dair işler) sizin yapmanızı bekleyebilir. Hatta temizlik, yemek yapmak gibi ev işleri de **"zaten bütün gün evde oturuyorsun"** düşüncesiyle göreviniz haline gelebilir.

Kişinin kendine ve işini yapışına dair güveni oturmadıkça, bunu herhangi bir ofiste de aynı kalitede ve profesyonellikle yapacağına dair özgüven oluşmadıkça da çalışmayı evde yapıyor olmak sürekli bir eksiklik ve baskı olarak şekillenebilir.

Elbette, gelişen iletişim teknolojileri artık her yerde çalışmayı mümkün kılıyor ancak sonuçları her zaman çok da verimli, düzenli, rahat ve estetik olmayabilir. °

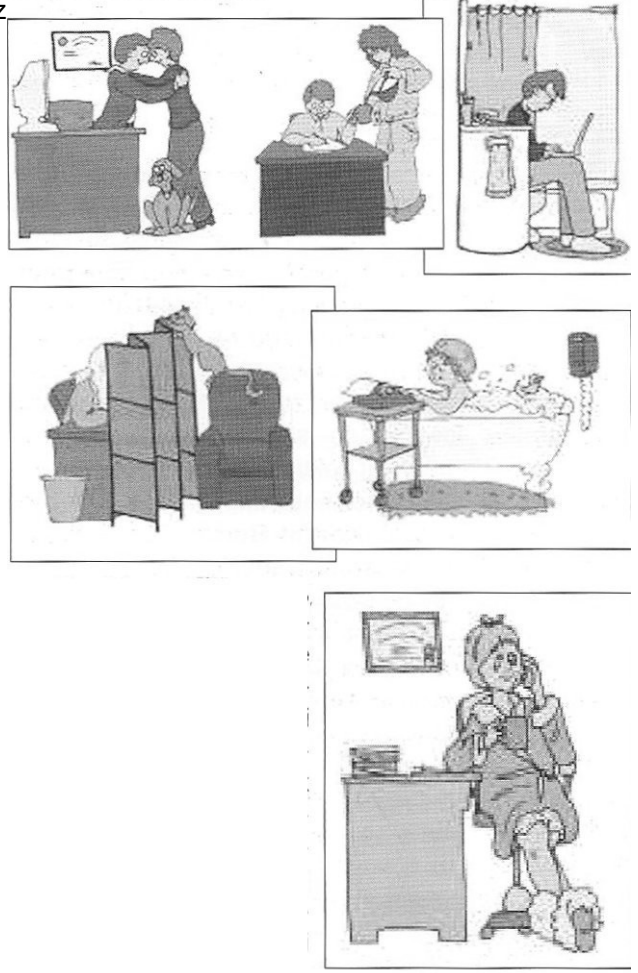
Evinizde sürdürdüğünüz kendi işiniz ise, fatura kesmek ve mali işleri yürütmekte zorlanabilir, yasa ve yönetmelikler içinde kaybolabilirsiniz.

İşinizin şekli gereği çok çeşitli ofis ve iş malzeme, araç gereçlerine ihtiyaç duyarsınız. Örneğin ofis kırtasiye malzemeleri, masa, sandalye, ev telefonunuzdan ayrı bir telefon hattı, hatta bir bilgisayar gibi. Bu ihtiyaçlarınız zamanla çoğalabilir ve ev ortamınız ile çalışma ortamınızın uyumu için bir orta yol bulmakta gittikçe zorlanabilirsiniz.

Daha bitmedi...

Kaynaklar:

1. <http://homebasedwork.com>
2. <http://www.bizmove.com>
3. <http://www.powerhomebiz.com>

DÜŞÜNCE ATÖLYESİ

"BAĞIMSIZLIK VE KÜRESELLEŞME" ¹

(Korkut Boratav ve Sedat Işık'la söyleşi)

Derleyen: **Onur KOVANCİ***

Yeni dünya düzeni veya daha yaygın kullanımıyla 'küreselleşme' terimi günümüzde çok sık kullanılan bir kavram oldu. Ancak kavramı kullananların kavramdan aynı şeyi anladıkları kesin değil. Kavramdan kimin ne anladığı gözleri bağlı birinin bir fili hortumundan tutarak onu tanımlama çabasına benzetilebilir. Küreselleşme, ekonomik ve sosyal anlamda ulus devletlerin refah seviyelerinde bir artışa mı yoksa gelir dağılımının gelişmiş ülkeler yararına bozulmasına mı neden olmaktadır? Küreselleşme, tüm toplumsal katmanların bilgiye ve teknolojiye ulaştığı küresel demokratik bir köyün mü yoksa George Orwell'in '1984' isimli kitabında dünyaya hükmeden o 'büyük biraderin yaratıcısı mı? Aynı kavramdan bu şekilde farklı sonuçlara ulaşma çabası daha da sürdürülebilir. Bunun arkasında büyük ölçüde küreselleşmenin beraberinde getirdiği ekonomik ve sosyal değişimin toplumsal katmanları farklı düzeylerde etkilemesi yatmaktadır. Günümüzde bu etkinin çeşitli yapısal uyum programlarıyla yeni dünya düzenine dahil olmaları istenen gelişmekte olan ülkeler üzerinde derinden hissedildiği de bir gerçek. Ulusal olan her şeyin olumsuzlandığı günümüzde bir kavram var ki hala önemini korumaya devam ediyor. Bu, günümüzde gelişmekte olan ülkelerin birçoğundan terk etmesi istenen ulusal bağımsızlık konusudur. İşte küreselleşme ve bağımsızlık gibi önemli bir konuyu düşünce atölyesinde iki değerli bilim insanının katılımıyla tartıştık. Prof. Dr. Korkut Boratav ve Prof. Dr. Sedat Işık düşünce atölyesinde¹ konunun önemli yanlarına ışık tuttu.

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden söyleşiye katılan **Prof. Dr. Sedat Işık** konuşmasına gelişmekte olan ulusların tarihte görülmemiş bir ikilem içinde bırakıldıklarını belirterek başladı. Buna göre gelişmekte olan ülkeler ya ulusal egemenliklerinden büyük ölçüde fedakarlık yapmak ya da ulusal egemenliklerini etkin bir biçimde kullanmak durumunda kalmaktadırlar. Prof. Sedat Işık bu konuda şu ifadede bulundu:

"Hiçbir dünya ulusu egemenliklerinden vazgeçmek ya da onu kullanmak ikilemi içinde değildir. Tek seçenekleri vardır. O da

egemenliklerine bütünüyle sahip çıkmaktır." Işık'a göre dilde kullanılan her kavramın birleştiricileri bulunmaktadır. Kavramlar ancak bunlar aracılığıyla tanımlanabilmektedir. Ayrıca her kavram birleştiricileri olduğu kadar başka kavramları oluşturmak üzere birer bileşen işlevi de görmektedir. 'Tam bağımsızlık', 'ulusal egemenlik', 'ulusal politika', 'ulusal irade' gibi çok önemli kavramları ancak bu bütünlük içinde anlayabiliriz. Bağımsızlık burada anılan kavramların olmazsa olmaz bileşenlerinin başında gelmektedir. Oysa Prof. Işık'a göre:

"Tam bağımsızlığa ulaşamamış ulusların ulusal politikalarının ulusal ülkülerinin ulusal ahlaklarının, ulusal egemenliklerinin ve elbette ulusal iradelerinin olamayacağı açıktır. Bağımsızlık bütün bu ve benzeri kavramların ortak aynı zamanda olmazsa olmaz bileşenlerinin başında gelir. Ulusal egemenliğin tartışılabilmesi için bir toplumda bağımsızlık düşüncesinin, kavramının yer tutmuş olması gerekir." Prof. Işık için kişiler özgür değilse bağımsızlık bilinci de yok olacaktır. Bağımsızlık olmayınca da kişisel özgürlük hayat bulamayacaktır. Zira Mustafa Kemal'in kurtarmak istediği bağımsızlık kişileri öz-gürleşmiş, kendine yeten, çağdaşlaşmış bir toplumun ortak özgürlüğüdür. Işık'a göre bunu Mustafa Kemal şu sözlerle özetlemiştir:

"Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir." Bu çerçevede Prof. Işık konuşması boyunca bağımsızlığın ulus devletler için vazgeçilmez olan önemine değinerek kavramları içeriğinden soyutlamanın getireceği olumsuzluklara dikkat çekti.

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Korkut Boratav** da konuşmasında emperyalizm üzerine geliştirilen tezleri ele aldı. Prof. Boratav bu tezler konusunda şunları söyledi: *"Küreselleşme kavramı dünyayı anlamakta bize ne gibi kolaylıklar getiriyor. Küreselleşme bize şunu söylüyor: (Küreselleşme) sermaye hareketleri, ticareti, parayı birlikte ve tüm siyasi ve sosyal sonuçlarıyla birlikte dünya çapındaki bütünlükleri içinde inceleyen bir yaklaşım. Ama aynı gündemi içeren ve bilimsel*

ögeleri çok daha güçlü olan yani kuramsal unsurlarla test edilmiş sosyal bilimlerde ve iktisatta iki yaklaşım daha var. Biri emperyalizm yaklaşımı, ikincisi daha az biliniyor, dünya sistemi yaklaşımı. Aynı şeyleri inceliyorlar. Ama küreselleşme söylemini kullanan açıklamalar ile bu iki yaklaşımı kullanan açıklamalar arasında önemli bir fark var." Boratav bu yaklaşımlar içinde yer alan emperyalizm yaklaşımını şu noktalarda küreselleşmeci yaklaşımlardan ayırdı:

1) Küreselleşmeci yaklaşımlar dünyaya harmonik bir biçimde bakmaktadırlar. Bu yaklaşımda dünya sisteminin ögeleri arasında eşitsizlik gözlenmemektedir. Zira yapısal bağımlılık yerine karşılıklı bağımlılığın geçerli olduğu düşünülmektedir. Buna karşın emperyalizm yaklaşımı dünya sistemine eşitsizliğin var olduğu hiyerarşik bir yapı olarak bakmaktadır.

2) Emperyalizm yaklaşımı küreselleşmeyi ele alırken yardımcı unsurlara başvurmaktadır. Bu unsurlardan biri sömürü kavramıdır. Buna göre sistemin tarafları arasında karmaşık bir kaynak aktarımı bulunmaktadır. Küreselleşmeci yaklaşım ise ilişkilerden daha çok aynı geminin yolcusuyuz örneği bir kader birliğine inanmaktadır.

3) Emperyalizm yaklaşımlarının bir diğer ayırıcı özelliği de siyaseti dolayısıyla reformcu veya devrimci mücadeleyi önemsemesidir. Böylece siyasal öznenin kendi kaderini değiştirebileceği düşünülmektedir. Oysa küreselleşme söyleminde 'piyasa' her sorunu çözecek bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin bu yapıda bütün olumsuzlukların kaynağı olduğu düşünülmektedir.

Boratav'a göre son yıllarda yaşanan değişimler aslında o kadar da yeni değildir. Zira benzer bir süreci dünya yakın tarihinde de gözlemlemiştir. Ama bazı değişimler de yok değil. Boratav bu nedenle konuşmasında küreselleşmenin yeni bir kavram olarak

ele almanın zorluğuna işaret çekti. Boratav sözlerine şöyle devam etti:

"Ama kavramı (küreselleşme terimini) kullanıyoruz. Son zamanlarda dünya ekonomisinde bazı değişimler başladı. Ticaret akımları hızlandı, sermaye akımları hızlandı ve büyüdü. Sermaye ulusal sınırları tanımamaya başladı. Para sistemi bütünleşmeye başladı. Gerçekten de bu gözlemler doğru. Ama bu gözlemleri küreselleşme terimini kullanarak veya kullanmayarak yapabilirsiniz.

... Özellikle son yirmi-yirmi beş yıl boyunca dünya ekonomisinin ulusal düzleme yansıması bazı bakımlardan önceki yirmi otuz kırk yıla göre farklı olduğunu gerçekten de sermaye hareketlerinin çok daha hızlandığını, ulusal sınırların rahatlıkla aşıldığını ulusal politikaların buna uymaya zorlandığını yada gönüllü olarak ayak uydurduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bunun iyi mi kötü mü olduğunu, desteklenmesi mi yoksa desteklenmemesi mi gerektiğini tartışma durumunda kalıyoruz...yani adeta bu mu iyiydi o mu iyiydi tartışmasına girmek zorunda bırakıyoruz. Bu tartışmaya girince bu günü eleştirenler handikaplı bir konuma düşebiliyorlar. Geriye dönüş mü istiyorsunuz savını tartışmak zorunda bırakıyorlar.

... Son yirmi yıl içinde dünyayı etkisi altına alan bazı dönüşümlerin sonuçları üzerinde eleştirel bir değerlendirme yapalım. Kapitalizmin tarihine baktığımızda bütün unsurlarıyla benzer bir bütünleşmenin egemen olduğu bir başka dönemeç vardır. 1870'i izleyip Birinci Dünya savaşına kadar geçen kırk- kırk beş yıllık dönem aynı özellikleri taşır. Teknolojisi hariç olmak üzere. Yani haberleşme ve iletişim teknolojilerine ait yenilikler bugüne bazı özel renkler taşımakla birlikte hacim ve nitelik bakımından o dönemin bütünleşmiş dünyasına bugün hala gelemedik. Mesela o dönemde tek para vardı: Altın para." Boratav son yirmi yıl içinde yaşanan bu gelişmelerin sonuçlarını ise şöyle açıkladı:

"Son yirmi otuz yılın dönüşümlerinin bilançosu yapıldı. Şu ortak unsur karşımıza geliyor. Ekonomik sonuçlar bölüşüm ilişkileri bakımından emek ve sermaye arasındaki ilişki her ülkenin içinde ve dünya çapında sermayenin lehine ve emeğin aleyhinde. Bir iki istisna dışında ülkelerin büyüme hızlarında dramatik düşmeler oldu. Gelişmiş ülke ve az gelişmiş ülkeler arasındaki fark açıldı. Ülkelerin içinde gelir dağılımı eşitsizliği arttı ayrıca dünya çapında eşitsizlikler arttı. Adeta dünya çapında yeni bir elit sınıf açığa çıktı. Kendi toplumlarıyla kopukluk dereceleri arttı. Ekonomik sonuçlar bunlar."

Boratav bu sürecin ekonomik sonuçlarını bu şekilde özetlerken; bunun diğer yandan politik ve ideolojik yansımalarının olduğunu söyledi. Boratav'a göre küreselleşme programının politik sonucu devletin sosyal ve ekonomik işlevleri ortadan kalkınca baskıcı işlevlerinin daha da öne çıkması olmuştur. Örneğin, serbestlik emek dışında her unsur için geçerli olduğundan, emek ulusal sınırlar içine hapsedilmiş oldu. Oysa devletin baskıcı unsurlarının azaltılması başka, devletin sosyal ve ekonomik işlevinin azaltılması bambaşka bir durumdur. İlkini ortadan kaldırmanın tek yolu ikinci unsurun geliştirilip güçlendirilmesinden geçmektedir., Boratav bununla ilgili olarak şu açıklamalarda bulundu:

"(Bu sürecin) politik sonuçları olarak ulusal devletin veya ulus devletin ekonomik ve sosyal işlevlerinin son bulması konusunda büyük dönüşümler yaşandı. Ekonomik ve sosyal işlevler adım adım yok oldukça devlet yok olmadı, devletin baskıcı işlevleri güçlendi. Hatta bir anlamda dünya ekonomisinin yoksul köşelerinde yer alan devletlerin ana işlevi sermaye hareketlerine ve ticarete kapılarını açmak kendi devletlerinin ekonomik ve sosyal işlevlerini tasfiye etmek (oldu). Dolayısıyla emek kendi ulusal sınırları içinde baskı ve disiplin altında kaldı ama başka her şey serbest olacak. Böyle bir ortam bizim gibi ülkelerde yani az gelişmiş ülkelerin temsili demokrasi deneyimlerinde halkın kendi rejiminden beklediği işlevlerin son bulması anlamına gelir. Yani yoksulu koruyan, okutan, barındıran, sosyal güvenlik sistemi veren, çiftçisine destekleme veren, işsizine istihdam sağlayan, kent yoksulunun yerleşme isteğine göz yuman sonra onlara tapu veren sonra onlara su ve elektrik veren işlevler yok olacak halk emek piyasasında patronuyla tek başına karşı karşıya kalacak. Dayanışma yok olacak, komşusunu rakip olarak görecektir. Böyle bir sistemde isterse temsili demokrasi olsun

halk kitlesinin nazarında demokrasinin meşruiyeti ortadan kalkacaktır. Kendisine hiçbir şey getirmeyen devlete veya siyasete (halk kitlesi) niye sarılsın." Prof. Boratav'a göre yeni dünya düzeni, küreselleşme sürecine Amerikan diplomasisi ve hegemonyasının verdiği programdır. Bu program dahilinde IMF'nin niyet mektuplarının temel amacı ulus devletin işlevlerinin azaltılmasıdır. Ulus devletin dış dünyadaki aktörlere tabi olması sonuç olarak yeni bir bürokrasi ortaya çıkarmaktadır. Boratav'a göre bu durum kendi siyasetçilerine değil IMF'nin talimatlarına bağlı kalan yeni bir bürokrasi yaratmaktadır. Devletin siyasal ve ekonomik fonksiyonlarıyla tasfiyesini öngören küreselleşmecî yaklaşımın kendi çelişkisini Boratav şu sözlerle ifade etmektedir:

"Amerika en güçlü ulus devlettir. Amerikan toplumu veya sermayesinin çıkarını gözetme ve dünyaya taşımada o kadar güçlü ikinci bir devlet yoktur".

Son olarak Boratav'a göre programın ideolojik sonucuysa dinsel ve mikro milliyetçi akımların canlanmasıdır. Bu süreçte bütün dayanışma ilişkileri (sendikal örgütlenmeler vs.) tahrip edilmektedir. Boratav bu sonuçların ortaya çıkmasını da yanlış bir algının sonucu olarak değerlendirerek şu şekilde açıkladı:

"(Programın ideolojik sonucu) anti-devletçi bir söylemin bizim ve gelişmiş ülke seçkinleri arasında yerleşmesidir ve bunun büyük bir kavram kargaşasıyla yerleşmesi. Anti-devletçilik demokrasi tutkusu gibi gösterilmektedir. Türkiye'de liberal sol veya ikinci cumhuriyetçi diye adlandırılan kesimler bu ayrımı bir türlü yapamıyor. Devletçiliğe saldırırken devletin anti-demokratik boyutlarına saldırdığını iddia ediyor. Ama (bu kesimler) aynı zamanda devletin bütün ekonomik ve sosyal işlevlerine de saldırıyor."

Boratav, bir dinleyicinin 'insan hakları, yoksulluk, çevre, demokrasi unsurları küreselleşme söyleminin parçaları mıdır' sorusuna bu kavramlara daha yakından bakılması gerektiğini belirterek cevap verdi. Boratav'a göre yoksulluk söylemi gelir dağılımı analizini tasfiye etmek için ortaya konmuş bir söylemdir. Çünkü aynı yaklaşım bir yandan yoksulluk programları geliştirirken diğer yandan politikalarıyla yoksulluğu yoğunlaştıran bir söylemin parçası olmaktadır. Boratav içinde bulunduğumuz durumda her ulusun mücadelesinin öncelikle kendi sınırları içinde başlaması gerektiğini ancak bunun uluslararası hareketleri önemsiz kıldığını belirtti ve bireylerin yaşanan gelişmelere karşı daha bilinçli ve duyarlı olması gerektiğinin altını çizdi.

Bir sonraki düşünce atölyesinde buluşmak ümidiyle.

¹ 26 Ocak 2002 tarihinde Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda gerçekleştirilen Düşünce Atölyesi.

YAŞAM

Saint-Petersburg'daki Sokak Çocukları

Irina TİTOVA (Çeviren: **Can Umut ÇİNER***)

Saint Petersburg, kültür ve müzelerin şehridir. Picasso, Goya ve Leonardo da Vinci'si ile ünlüdür. Ancak bu şehrin sokak çocukları Hieronymous Bosch'dan çıkmış bir tabloya benzer. Onlar metroda, garlarda Saint-Petersburg'daki merkezi yerlerde dolaşırlar çünkü buralarda hırsızlık yapmak ve dilenmek çok kolaydır. Aralarında 6000 kadarının seksüel şiddete maruz kaldığı tahmin edilmektedir. Bugün IPEC'in bir programı onlara yardım sunmaktadır.

Dima ve Rita 12 yaşındalar. Seçtikleri batakhaneye dönmeleri için çantalarını doldurmaları gerekiyor. Derin bir nefes alarak, kafaları çantalarının üzerinde ve Rita çevredeki insanlara neden aylak aylak dolandıklarını açıklamayı gerçekten istemiyor.

ILO'nun bir çalışmasına göre aşağı yukarı bütün sokak kızları fuhuşa zorlanıyor, aralarında --'ünün bir ailesi var veya en azından bir ebeveynleri var. Ortalama 12 yaşındalar birçoğu buraya ekonomik nedenlerle gelmişler, %80'i paralarının olmadığını ve yaşamak için yiyeceğe ihtiyaçları olduğunu söylüyorlar. Kızların %15'i fuhuş sektöründe kullanılıyorlar. ILO'nun çalışması kamuoyunun bu duruma aldırmadığını göstermekte ve bu konu onları pek ilgilendirmemektedir. Bu çocukların yaklaşık yarısı tanıdıkları bir yetişkin tarafından cesaretlendirilip sokaktalar; % 4.3'ü de aileleri tarafından gönderilmektedirler.

Slava adında 13 yaşında bir oğlan var. 8 yaşındayken, alkolik ailesinden kaçmaya karar vermiş. Şimdi o bazen mağaralarda yaşıyor bazen de onun yakınlarında kalıyor. Slava'nın okulu Prospect Prosveshcheniya metrosu yakınında; orada çiçek satıyor, çöp topluyor, ekmek ve süt almak için dileniyor.

Tabii ki Slava da diğerleri gibi yapmak için yiğitlik taslıyor ve ileride ne olacağını çok iyi biliyor: Etrafı kızlarla çevrili bir eşkiya olacak, birçok arabası ve çok parası olacak. Ama bunların çoğu gösterişten kaynaklanıyor çünkü aynı zamanda okula da dönmek istiyor.

Çocukların Çoğu Tehlikeli İşlerde Kullanılıyor.

Saint-Petersburg devlet üniversitesinin sosyoloji bölümünün yaptığı son araştırma, şehir sokaklarında 1600'e yakın çocuğun yaşadığını gösteriyor, %77'si (bazılarının yaşı 9'u geçmiyor) tehlikeli işlerde çalıştırılmaya zorlandıklarını ortaya koyuyor. Bilindiği gibi tüm bunlar Rus İş Yasasına aykırıdır. (Çocukların 15 yaşın altında çalışması yasaklanmıştır veya 14 yaş için özel durumlarda aile izniyle çalışabilirler.)

Ama genelde, çalışan çocuklar durumları çok kötü de olsa işlerini kaybetmekten korkmuyorlar. Araştırmanın yöneltildiği 1000 sokak çocuğunun %30'u yasal olmayan faaliyetlerde bulunuyor. El emeğiyle çalışan çocukların yaklaşık %70'i 10-15 yaş arası erkeklerdir. Çoğu hamallık, çöp toplayıcılığı, uyuşturucu taşımacılığı ve fahişelik yapıyor. Kızlar ise ya fuhuş ya da pornografi pazarlarında kullanılıyorlar. Diğerleri de büfelerde çalışıyorlar, bira şişeleri topluyorlar ya da yazın mantar satıyorlar.

Çoğu çocuk geceleri çalışıyor ve bazıları onları çalıştıran elebaşları ve sokak eşkiyaları tarafından dövülüyorlar. Günde 10 ila 200 ruble arasında kazanıyorlar. Fuhuş yapanlar metro istasyonlarında, gece kulüplerinde toplanıyorlar ve cinsel ilişkinin türüne göre bir gecede 1-100\$ kazanabiliyorlar.

Her çocuğun kendine özgü bir hikayesi var ama tablo hep aynı: Alkolik ailelere sahipler ve okuldan kovulmuşlar.

ILO'nun Hareket Programını "Yerleştirme" Modeli Oluşturuyor,

Sokak çocukları zor ve tehlikeli bir durumdadır. Bazıları açlıktan veya soğuktan ölüyorlar. Diğerleri ise dövülerek öldürülüyorlar. Hala Saint-Petersburg'da kaç çocuğun öldüğünü bile bilmiyoruz, durum öyle elim ki, ILO'nun IPEC programının da dikkatini çekmeyi başarmıştır.

IPEC seksüel şiddete karşı karşıya olan bazı kız çocukları için "yerleştirme" modelinin hazırlanmasını sağlayacak bir hareket programı oluşturmuştur.

Yerel otoriteler her ne kadar problemden ilgisiz ve uzak olsa da, IPEC, belediyelere çocukların kötü şartlarda çalışmasını önlemek amacıyla bir çalışma ekibi kurmalarını tavsiye etmiştir. Proje Kurul'da Sosyal Hizmetler Komisyonu tarafından yürütülmektedir.

Saint-Petersburg'daki IPEC yöneticisi Alexei Boukharov'a göre, çocuklarla ilgili kurumların hareketlerinin eşgüdümü ve yönlendirilmesi sağlanırsa, başarı sağlanacaktır. Boukharov, "Henüz, okullar, polis, çocuklarla ilgilenen diğer yükümlü organlar ve yönetim birimleri arasında bir eşgüdüm yoktur" demiştir.

Bu makale ILO'nun Travail Dergisinin 2001 Eylül'ünde çıkan 41 numaralı sayısının 7. sayfasından alınmıştır. Travail dergisi de, 29 Mayıs 2001 tarihli St. Petersburg Times'dan Irina Titova'nın "Sokak Çocukları: Büyüyen Sorun" adlı makalesinden kısaltarak almıştır.

VAKIF HABERLERİ

Paylaşma ve Zenginleşme

Her yıl olduğu gibi Ekim ayıyla birlikte Vakfımız, eski ve yeni aramıza katılan dostların buluşma yeri oldu.

RESİM SERGİSİ

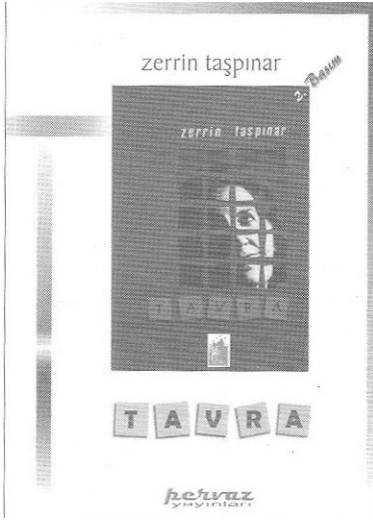
Ayten Sayiner'in resim sergisiyle başladı birlikteliklerimiz. Bir kaç tekniği bir arada kullanan ressam, bazı tablolarına deniz kabukları, çakıl taşları, köpük parçaları da katmış. Kısacası, **Ayten Sayiner**, re-simleriyle beğeni topladı. Kendisine sanat yaşamında başarılar diliyoruz. Sergiyi göremeyenler sakın üzülmesinler; hemen bilgisayarlarının başına geçip, www.fisek.org 'u tıklasınlar. Ayten Sayiner'in sergisini sanal ortamda gezsinler. Hazır gezmeye başlamışken, daha önce Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda sergilenen bütün resimleri de isterlerse dolaşsınlar.

PERŞEMBE SÖYLEŞİSİ

Zerrin Taşpınar

Perşembe söyleşileri ne bizim ne de tiryakilerinin vazgeçemeyeceği bir birliktelik. Perşembe söyleşisinde bu kez; önünde şapka çıkarılacak, çok yönlü bir kadın sahi, **Zerrin Taşpınar**'ı hep birlikte konuk ettik. Sanatçının üç şiir kitabı var: **"Bir Ardıç Kuşuyum Ben"**, **"Anılarda Şimdi"**, **"Tavra"**. Zerrin Taşpınar'ın bu üç şiir kitabından başka, **"Ağıttan Umuda"** adıyla yayımlanan sahne yapıtları, **"Gündem"** adıyla yayımladığı bir derleme kitabı ve çeviri kitapları var. **"Kuş Kanadında Masallar"** ve **"Kuş Kanadından Öyküler"** adlı kitapları ise, Şair'in Türkiye Yazarlar Sendikası Ankara Temsilcisi iken çıkmış. 21 Masal, 29 öykü, yazarının, yapıtlarından oluşan bu iki kitap Marmara depremini yaşayan çocuklara ücretsiz dağıtılmış.

Zerrin Taşpınar pek çok demokratik kitle örgütünde çalışmış. Kiminde kurucu üye olmuş, kiminin de yönetimde bulunmuş. Emekçi Kadınlar Derneği'ne onur üyesi seçilmiş olmaktan gurur duyan Zerrin Taşpınar, uzunca bir süredir de TRT'de **"Akşama Doğru"** programının danışmanlığını ve metin yazarlığını yapıyor.

Zerrin Taşpınar, kitabı çıkmadan önce, pek çok edebiyat dergisine şiirlerini yollamış. Hepsisi de bu dergilerde çıkmış, beğeni toplamış. Ama o kendisini hep eksikli görüyormuş. Bir şair dostu da, **"Kadın Şair bu dünyada kendine yer bulamaz"** demiş. Zerrin Taşpınar, bir gün, **Gülten Akın**'ın bir şiir kitabını okumuş. **"O kadar çok okuyordum ki, şairinin kim olduğuna bakmadan okumaya başladım. İkinci ya da üçüncü şiirde durdum; -Bu şiirleri bir kadın yazmış- dedim. Kapağı çevirdim. Evet yazarı Gülten Akın'dı. İşte o zaman şiirlerimdeki eksiğin ne olduğunu bulmuştum. Ben bir kadın şair değildim. Yani ben ben olarak yazmıyordum şiirlerimi."**

Zerrin Taşpınar, eksikliğini bulduktan, kendisiyle merhabalaştıktan sonra, soluksuz yazmış **"Bir Ardıç Kuşuyum Ben"** şiir kitabını gönül rahatlığıyla çıkarmış. Perşembe söyleşimizde, bize bu kitabından, kendini arayışını

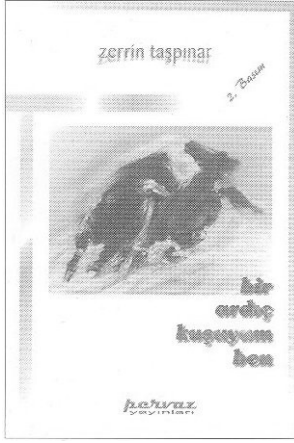
anlatan **"Ben seni her yerde"** şiirini okudu. Söyleşiye katılamayan dostlar için dergimize de alalım dedik.

" BEN SENİ HER YERDE

*Ben seni çocukluğumun yaz günlerinde buldum,
bayram sabahlarında köylerin ;
yatır taşlarıyla ovulurken bedenim
bağlanmış dilek caputlarında yoksulluğunu gördüm de
durup birdenbire utanmam ve türkülere yaslanmam bundandır.*

*Ben seni panayır çadırlarında buldum
zar sallamalarda, kasnaklarda
bezginliği gizleyen alıklarıyla
hisseli tiyatroların yayılan çığlıklarında
dost beslemelerde buldum da düşüm düşüm
dalıp saçındaki gülü düşünmem
yağmur akşamlarında üşümesi kollarımın bundandır.*

*Ben seni dağlarda, ovalarda buldum, kentlerde
kliniklerde upuzun, kan içinde
gecekondlu sokaklarında, genelevlerde
adli tipta -kolları mühürlü.
ben seni her yerde ayrı güzel - ayrı tutuklu
yıllardır ben seni can içinde.
İnatla kadınlığımı bilmem
ve yüksek sesle konuşmam bundandır.*

"Bir ardıc kuşuyum ben" ikinci baskısını yaptı. Arayıp da bulamayanlara duyurulur. Şairin ikinci baskı yapan bir başka kitabı da "Tavra". Tavra, Sivas'ı ikiye bölen bir eski ırmak. Tavra, Sivas yangınında otuzyediden fazla kişinin külleriyle örtülmüş bir ırmak. Zerrin Taşpınar, Sivas'taki cehennemden çıkan ama dostlarıyla birlikte yüreğini de alveler arasında bırakan bir şair, bir insan. Tavra bir ağıt, bir destan. Bir şairin yüreğinden, soluğundan, beyninden, yaşamından kutsandığı, acılı, zor bir armağanı yanan dostlarına ve bizlere.

*"Nedir ağıdı ve alkışı bol bir ülkede yaşamak
Nedir yargı, infaz, tahrik ve tevekkül
Niyedir kuruyan her ağaca asılan yaprak"
Dizeleriyle başlayan uzun bir destan Tavra. Şair zaman
zaman öfkeli, umutsuz Tavrada:
"Şiddeti kutsayan, dünya hoşçakal
kendi kanında boğul kendi alevinde yan
dilin tutu, ayağını zincirle,
yüreğini çıkarıp gön en eski mağaralara"*

*"Kim karlı çıkan bu yangından kim
Kim aylar önce kurar pususunu
Halkın olanı almak için kalemi kav,
Güneşi balçık, sözü taş kılan kim?"*

*"Ağıttan umuda bir yol olmalı
bir yol dünyanın bütün ırmaklarına okyanuslarına,
karışan, dingin üretken
deltalar gibi yol
ben işte o yolda ölmeliyim.
Kanatarak kalbimin mavi ötümlü güvercini
incinmiş bir ömürden ne kaldıysa
Ne kaldıysa çığlıkların bittiği an."*

Zerrin Taşpınar Tavra şiir kitabının son şiirinde,
Bir çocuğun geleceğe ve aydınlığa doğru koşusunu anlatırken, -"Bulun beni Bulun ve yakın beni
KOLAYSA" ...

Yüreğimizin daralmasını göze alın, kendi kendimizi sorgulamayı göze alın, şairin dediği gibi, *"Masum olmak neden böylesi kötü Masum olmak neden ölümcül hata"*

Diyelemek için Tavra'yı okuyun bizce. Zerrin Taşpınar'a bizlerle olduğu için teşekkür ediyoruz. Kalemimiz hiç durmasın diyoruz.

BEYİN GÖÇÜNDEN BEYİN GÜCÜNE

"Beyin Göçünden Beyin Gücüne" kampanyamızı yürüten gönüllülerimiz, biliyorsunuz çalışmalarını ve çağrılarını "dagkeci.com" web sitesine yansıtıyorlar. Her geçen gün hem web sayfamız genişliyor ve özellik kazanıyor; hem de ziyaretçi sayısını artırıyor. Bu çerçevede yer alabilecek çeşitli eylem önerileri de su yüzüne çıkmaya başladı. Bunlardan biri olan "Sporda Başarı, Genç İşsizliği ve Beyin Göçü", 12 Ekim 2002 Cumartesi günü Vakıfta yapılan ve uzmanlarla gönüllülerimizin katıldığı bir toplantıda tartışıldı. Toplantıya katılan uzmanlara (**Prof. Dr. Emin Ergen, Doç. Dr. Caner Açıkada, Doç. Dr. Gıyasettin Demirhan**, atletizm dünyasının emektarlarından **Nejat Kök** ve 400 metre engelli Türkiye Şampiyonu **Arzu Uyar**) çok teşekkür ederiz. Bu eylem programına ilişkin önerimizi **"Bizden Size"** başlığı altında dergimizde bulabilirsiniz. Düşünce Atölyemizin konusu "Beyin Göçü"ydü. **Doç. Dr. Gülay Toksöz** ile **Dr. Seyhan Erdoğan** ile **Ulaş Sunata'nın** tetikleyici olarak katıldıkları tartışma, çok doyurucuydu. Bize konunun değişik yönlerini algılama olanağı verdi; dünyanın bugünkü dengeleri içerisinde **"beyin göçü"** olgusunun yeni kazandığı boyutlarını gösterdi. Katılamayan ya da bu atölye çalışmasını arşivlerinde bulundurmak isteyenler için CD kaydı hazırlanmaktadır.

KATILINAN ETKİNLİKLER

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca HESME Treni etkinliklerinin sonunda, "**Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) İş Sağlığı Güvenliği**"

konulu 2.Uluslararası İş Sağlığı Güvenliği Bölgesel Konferansı, 9-11 Ekim 2002 tarihleri arasında Milli Kütüphane Salonları'nda düzenlenmiştir.

Gülbiye Yenimahalleli-Yaşar, bu Konferansla, "**Küçük İşyerleri Arası Ortak Sağlık Güvenlik Birimi : Fişek Modeli**" başlıklı bir sunum yaptı.

Bu sunumda, 500'ü aşkın küçük ölçekli işyerini kapsayan 4 işyeri ortak sağlık-güvenlik birimi örneğinden yola çıkarak kavramsallaştırılan **FIŞEK MODELİ'nin** üzerinde durulmuştur. 1982 yılında uygulamaya konulan ve 1992 yılında ILO/IPEC katkısıyla sıçrama yapan model uygulama, küçük işyerlerinin katıldığı gönüllü iş sağlığı güvenliği hareketini oluşturmaktadır. Bir çok ilkleri ve özgünlükleri içermektedir. Ayrırcı öğeleri arasında çocuk-genç vurgusu, kadın kimliği, iş sağlığı güvenliği vurgusu, sosyal boyutu, sürekli devinim göstermesi ve toplum katılımını sağlaması vardır. Model, sürdürülebilir yeni projelerle de zenginleştirilmektedir. **Şenay Gökbayrak** da, aynı Konferansla "**Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Risk Gruplarına Yönelik Sosyal Politikalar**"

konulu bir sunum yapmıştır. Bu sunuşta, toplumsal yaşam içerisinde risk gruplarına yaklaşımımız, bu çerçevede risk gruplarına yönelik kısa ve uzun erimli sosyal politikaların oluşumunda bütünsellik anlayışı vurgulanmıştır. Bu genel çerçeve çizildikten sonra, iş sağlığı güvenliği açısından öncelikli risk kesimi olan KOBİ'lerde, risk yönetim sürecinin en önemli aşaması olan, öncelikleme, öncelikli riskler, öncelikli alanlar, öncelikli gruplar, öncelikli önlemler çerçevesinde örnekler verilerek tartışılmış, bu alandaki politika ve uygulama önerilerimiz ortaya konulmuştur. Bu bildirinin tam metnine vakfımız web sitesinden ulaşılabilir Her iki sunum da, Türkçe-İngilizce power-point sunumları ile hem biçimsel ve hem de öz yönünden göz doldurucu olmuş; Fişek Enstitüsü'nün bilgi-de-neyim birikimini tam anlamıyla hissettirmiştir. Bu etkinliğe gönülleri ve emeklerini koyan **Gülbiye Yenimahalleli-Yaşar, Şenay Gökbayrak, Didem Kamoy ve H.Doruk Fişek'e** teşekkür ederiz. Ayrıca gönüllümüz, **Haydar Gezerin**, tüm Konferans boyunca, Fişek Enstitüsü'nün standının başında gösterdiği çaba da etkili olmuştur; yardımları için çok teşekkür ediyoruz. Dicle Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı'nca düzenlenen **Halk Sağlığı Kongresi'ne** (Diyarbakır, 14-18 Eylül 2002), Türkiye'nin dört bir yanından halk sağlıkçılar katılmıştır. Güzel bir organizasyon ve düzeyli bir katılım sergilenmiştir. Kongre'de düzenlenen panellerden birinin konusu da "**GAP ve Sivil Toplum Örgütleri**" olmuştur. **Prof. Dr. A. Gürhan Fişek** tarafından hazırlanan ve kendisinin konuşmacı-panel yöneticisi olarak katıldığı, oturumun konuşma metinleri, Kongre kitapçığında yer almıştır. Bu oturuma konuşmacı olarak,

1. **Dr. Mehmet Veysi Ülgen** (Sağlık Emekçileri Sendikası Kurucu eski Başkanı),
2. **Nebahat Akkoç** (KAMER Yöneticisi),
3. **Prof. Dr. Ayşe Yüksel** (100.Yıl Üniversitesi Halk Sağlığı AD ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Doğu-Güneydoğu Kırsal Alan Yöneticisi).

Bir halk sağlığı kongresinde ilk kez sivil toplum kuruluşlarının böylesi bir vurguyla ele alınmış olması; güneydoğu Anadolu bölgesinde sivil toplum kuruluşlarının sorunlarının bu denli açıklıkla ortaya konulabilmiş olması önemli adımlardır.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

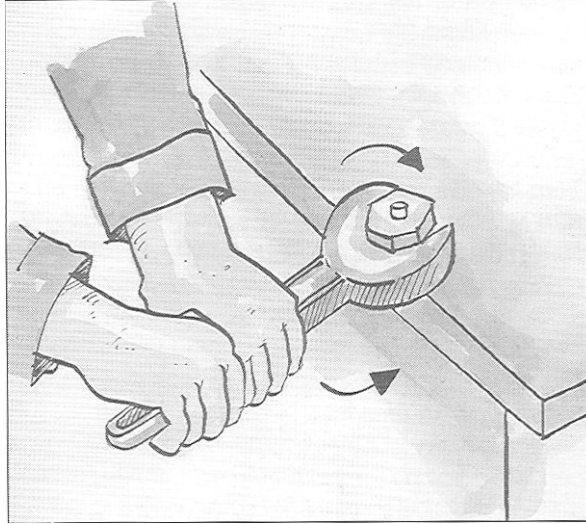
Tehlikeyi tanıyalım
Somunların Sökülmesi

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurekat fisek nokta org nokta tr)

Durum : işçi bir somunu sökmeye çalışıyor. İşçinin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ? Neler Olabilir ?

1. Anahtara bastırırken işçinin eli kayabilir ve standın köşesine çarpabilir.
2. Anahtar işçinin elinden kayıp yere düşebilir.
3. Somunun dönüşü sırasında işçinin eli anahtar ile stant arasında sıkışabilir.

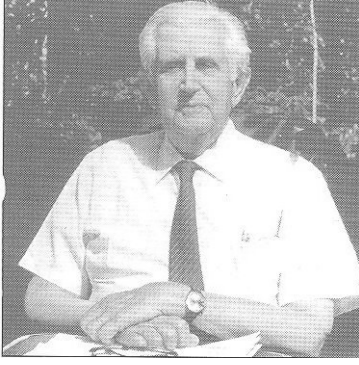
Ne Yapılmalı ?

(Yanıtı 3. sayfada)

* Kim. Müh.;
İş Sağlığı ve İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı;
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi;
Fisek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ANIMSAMA

Nusret Hoca Yine Aramızdaydı

Sağlık hizmetlerimiz, bir türlü toplumun yüzünü güldüremiyor. Bunun kökeninde hükümetlerin ısrarla kendi yanlış reçetelerini dayatması yatmaktadır. 1965 yılından beri gelen hükümetlerin sağlıkta sosyalleştirme dışındaki her çözüme büyük bir telaşla sarılması büyük bir hata olmuştur. Ama bu hatanın zaman ve para yönünden maliyen dışında, bir toplumda yarattığı "bedensel, ruhsal ve sosyal" kayıpları unutmamak gerekir.

PROF. DR. NUSRET H. FİŞEK VE EYLEMİ

(21 Kasım 1916 -3 Kasım 1990)

- Kurtuluş Savaşı'nın önde gelen komutanlarından Tümgeneral Hayrullah Fişek'in oğludur.
- 1933 Üniversite Reformu'nun mezun ettiği ilk kuşaktan olan Prof. Dr. Nusret H. Fişek, ilerici ve yurtsever yaklaşımını, bütün yaşamı

boyunca korumuştur. Tüm insanların sağlık sorunlarının çözümü için savaşım vermiştir.

- Tüm yaşamını, gücünü, bilgisini ve olanaklarını paylaşmaya; herkese sağlık hizmetlerinin ulaştırılması için savaşmaya adanmıştır.
- Her dönem, sağlıklı yaşam için nerede bir hizmet gereksinmesi varsa oraya koşmuştur. Onun için de, Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü Aşı ve Kontrol Laboratuvarı Şefliği'nden, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarlığına; Üniversite Öğretim Üyeliği'nden, Türk Tabipleri Birliği Başkanlığı'na kadar bir çok yerde-çalışmıştır.
- Savaşımındaki önemli köşetaşlarından ikisi "Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun" ile "Nüfus Planlaması Kanunu"nın çıkarılmasıdır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarlığı dönemindeki bu kalıcı yapıtlarını, Üniversite'de Toplum Hekimliği Enstitüsünü kurarak ve Nüfus Etüdları Enstitüsü'nü de uluslararası düzeyde saygın bir kurum haline getirerek bütünlemiştir.
- Çalışmaları yalnızca ülkesinde değil, uluslararası bilim çevrelerinde de yankı bulmuş ve bir çok uluslararası kuruluştaki görev almış, ödüller ve onur belgeleri kazanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü Yönetim Kurulu üyeliği bunlardan biridir.
- Prof. Dr. Nusret H. Fişek, demokrat bir insandı. Bunu yaşamının en olgun deneyimlerini, bir toplum örgütü için kullanarak kanıtladı. Kendi savaşım çizgisi ile Türk Tabipleri Birliği'ninkileri ustaca kaynaştırdı. Türk Tabipleri Birliği'nin saygınlığını, etkinliğini geliştirdi, kurumsallaşması için uğraştı, İş Hekimliği Sertifikası vb araçlarla üretici etkinliklerini arttırdı.
- Barışçı bir kişiliğe sahipti. Hem kendisiyle barışık; hem de insanları birbirlerine, hoşgörüsüyle, saygıyla, sevgiyle yaklaştığı, sömürsüz bir yaşam biçim görmeyi düşlüyordu.
- Ona göre hekimlerin meslek ahlak kuralları (tıp etiği), insan hakları uğraşından soyutlanmaksızın, birlikte yoğurulmuştu.
- O sağlıkçılar için başöğretmendi. Toplum içinse, Uğur Mumcu'nun deyimiyle kalpaksız Kuvayı Milliyeci. Prof. Dr. Nusret H. Fişek öğrettikleri ile eylemi ile, toplumun sağlık sorunlarını çözmek isteyenlere yol göstermiştir. Önce Sağlık Bakanlığı Müsteşarı, sonra Toplum Hekimliği Enstitüsü (Halk Sağlığı Bölümü) kurucusu ve öğretim üyesi, sonra da sivil toplum örgütü yöneticisi ve üyesi olarak bir çok olumlu örnekler sergilemiştir. Onun için o, sağlıkçıların başöğretmeni olarak nitelenmektedir. Onun için, 12 yıl önce aramızdan ayrılmış olmasına karşın, hala özlemle ve değerlilikle anılmaktadır.

Prof. Dr. Nusret H. Fişek'in 88. Doğumgünü ve 12.Ölüm Yıldönümü Etkinlikleri :

1 - 30 KASIM 2002

Sağlıkçı Ressamlar ve Fotoğrafçılar Sergisi (Alper Çanga - Arzu Odabaşoğlu - Başak Soyloğlu - Didem Kamberoğlu, Ercan Dinçel - Günseli Yeğinaltay - Gülser Günaydın - Ömür Demirezer - Özlem Cemri - Rabia Salantur - Rana.Güven - Sevim Ürgen - Sevgi Sönmezer -Ufuk Önde - Zeliha Akdemir)

Düzenleyen : Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı

Yer : Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı Selanik Cad.52/4 Kızılay Ankara

6 KASIM 2002 Saat: 18.30 Prof. Dr. Nusret H. Fişek Barış Dinletisi Ahmet Kanneci (Gitar) - Ekrem Öztan (Klarnet) Düzenleyenler: Sevda Cenap And Vakfı - Nükleer Savaşa Karşı Barış ve Çevre için Sağlıkçılar Derneği - Birleşik Sağlık-İş Sendikası - Çankaya Belediyesi

Yer : Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi -Kenedi Cad. No.4 Kavaklıdere Ankara

9 KASIM 2002 Saat: 10.00-15.30 Prof. Dr. Nusret H. Fişek'i Anma

- Konferans : Yüksek Öğrenim Dünyası Bugünü, Yarını (Prof. Dr. Tunçalp Özgen)
- Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Hizmet Ödülleri Töreni
- Türk Tabipleri Birliği Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi Fotoğraf Yarışması 2002 Ödül Töreni
- Konferans : Ülkemizde Olumlu Halk Sağlığı Deneyimlerine Bir Örnek : Aşı Üretimi (Prof. Dr. Feride Saçaklıoğlu)

Düzenleyenler: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD - Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi

Yer : Hacettepe Üniversitesi Kùltür Merkezi "R" Salonu, Sıhhiye - Ankara

14 KASIM 2002 Saat: 18.30 DİNLETİ

TÜRKÜLERİ ve BAĞLAMASI ile İhsan EŞ Düzenleyen : Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı

Yer: Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı Selanik Cad.52/4 Kızılay Ankara

21 KASIM 2002 Perşembe Saat: 18.30 Perşembe Söyleşisi

KÜRESELLEŞME VE HALK SAĞLIĞI Prof. Dr. Ahmet SALTİK

Düzenleyen : Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı

Yer Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı Selanik Cad.52/4 Kızılay Ankara